

İnternette Geçmişten Geleceğe Yerel Kimlik 4

Sunuş - Mehmet Özhaseki

Tarihi Kentler Birliği'nin değerli üyeleri ve sevgili misafirler hepinizi saygı ile selamlıyorum.

Tarihi mekânlar bizim için ne ifade eder?

Kimi içinde bulunduğumuz mekân gibi ihtişamlı bir yapıdır, kimisi kurtarılması için bizden medet uman virane bir yapıdır. Ama her ne halde bulunursa bulunsunlar, bu tarihi mekânlar ve yapılar bizler için, kıymeti maddi değerlerle ifade edilemeyecek kadar değerlidirler.

Biz tarihi mekânlardan ve yapılardan hareketle bizden önceki nesillerin yakalamış oldukları medeniyetin ipuçlarını yakalarız.

Sosyal ilişkilerini çözümleriz. Teknolojik imkânlarının farkına varırız. Sanat ve edebiyat alanlarındaki birikimlerini fark ederiz. Siyasi ve idari durumları hakkında fikir ediniriz. Ufuklarını, hayallerini, vizyonlarını, korku ve endişelerini tespit ederiz. Onların zaman ve mekân algılarını keşfederiz. Doğayla, tanrıyla, diğer canlılarla nasıl diyalog içinde bulduklarını duyumsarız. O toplumların önceliklerini kavrarız.

Tarihi mekân ve yapı dediğimizde, elbette bizden önce yaşamış insanların ve toplumların ortaya koyduğu tüm yapılardan hareketle, sözünü ettiğim değerlendirmeleri yapabiliriz iddiasında değilim.

Belli bazı ipuçlarını yakalasanak bile fotoğrafın tümünü çekemeyebiliriz. Ancak bazı tarihi mekânlar ve yapılar vardır ki biz bu yapılardan hareketle bizden önce yaşamış olan toplumların kültürel ve sosyal haritasını çıkarabiliriz. Söz konusu ettiğim yapılara örnek olarak mabetleri, hanları, sarayları, kaleleri, çarşıları, anıtsal eserleri verebiliriz.

Mısır piramitleri ölümsüzlüğü arayan insanın macerasını, Ayasofya ve Süleymaniye dindar insanın vecdini, El Hamra da zevk, estetik ve yaşama sevincinin kıvılcıklarını keşfetmemizi sağlar.

Dağınık ve çok kubbeli camilerden, büyük ve merkezi kubbenin boy verdiği Selimiye ile biz adeta Kuruluş Dönemi ve Beylikler Çağı'nın Osmanlı'sından, İmparatorluk Çağı Osmanlı'sına geçişin hikâyesini okuruz.

Karahisari'nin hattı ile İtri'nin Tekbiri'nin sarmaş dolaş olup mümin yürekleri nasıl coşturduğunun en güzel anlatımını Yahya Kemal'in "Süleymaniye'de Bayram Sabahı" isimli şiirinde buluruz.

Kısaca toparlamak gerekirse, mabetler, köşkler, sokaklar, saraylar sadece bir taş yığını olarak bize gelmezler. Bu tarihi değerler inşa edildikleri döneme ait her türlü birikimin kodlandığı birer aslına uygun ve somut belge olarak görülmemelidir. Okunmak, anlaşılacak, yaşatılmak isterler. Saraylar da böyledir. Sarayları tarihten günümüze taşıdıkları bilgi, birikim ve değerler yönünden yaklaşıp, taşıdıkları mesajlara kulak vermeliyiz. Eğer saraylar, hanlar, muhteşem mabetler yapılmamış olsaydı, belki bugün bazı şehirlerin mekânsal konumlarını bile bilemeyecektik.

Bu açıdan baktığımızda sarayların varlığı, medeniyetlerin ve kültürel değerlerin aktarılması, şehirlerin hâlâ yaşanabilir, terk edilmemiş olmalarının temel nedeni olmuştur.

Elbette sarayların ihtişamı ile devletlerin ve sultanların karizması ve dünya devletleri arasındaki konumu hakkında doğru bir orantı kurmuyorum.

Nizam-ı Alem ülküsünün konuşulduğu mütevazı mekânları ile karşımızda bulunan Topkapı Sarayı, İmparatorluğun ihtişamlı günlerinin vazgeçilmez mekânıdır. İçinde bulunduğumuz muhteşem Dolmabahçe ise sürekli kan ve toprak kaybettiğimiz, borç batağına battığımız inkıraz günlerimizin, borçlanarak yaptığımız bir eseridir. Ama bugün biz, hem Topkapı Sarayı hem Dolmabahçe Sarayı ile övünüyoruz. Tarihi ve milli değerlerimizi olarak dünyaya takdim ediyoruz.

Saraylar, devletin üst düzey idarecilerinin mekân tuttuğu yapılardır. Ülkenin başkenti konumunda olan şehirlerde bulunurlar. Bu nedenledir ki sarayların mimarisi oluşturulurken, o ülkenin ve medeniyetin tüm birikimlerinin, en usta ve bilge kişiler eli ile bu saraylarda uygulanması gerçekleştirilir. Bu yapıyla saray, bir mimar için, bir şair için, bir ressam ya da hattat için, bir musikişinas için, bir bilim adamı, bir mucit için kendi yeteneklerini en üst seviyede ortaya koyabilecekleri bir imkânlar mekânıdır. Bağdat'ta kurulan ve belli bir döneme damgasını vuran, İslam dünyasının yeni bir evreye girmesine vesile olan Beytül-Hikme kurumu, bir sarayın kanatları altında boy vermiş, ışığı ile tüm zamanları ve mekânları aydınlatmıştır.

Saraylar aynı zamanda o toplumun değişip-dönüşmesinde, bulunduğu aşamadan daha bir başka aşamaya yönelmesinde öncü mekânlar olarak da fonksiyon icra ederler.

Saraylar hem mimari karakterleri ile, hem sosyal, siyasal, kültürel ve sanatsal etkinliklere kucak açmasıyla şehir-kent kültürünün hem oluşturucusu hem aktarıcısı hem koruyucusudurlar.

Burada sarayların genel olarak ortak karakterlerinden bahsettik. Ancak şu hususun da altını çizmek gerekiyor. Bizdeki saray anlayışı ile batıdaki ya da başka kültürlerdeki saray yapılanmaları elbette farklıdır.

Saraylar ihtişamlı yapıları, göz alıcı süsleri ile, binbir gece masallarında anlatılan imajı ile içinde yaşayanların zevk-ü sefa sürdükleri mekânlar değillerdir. Sarayları bu gözle değerlendirmek; bu yapıları yapanlar kadar, bu yapıların taşıdığı değerlere de haksızlık olur.

Saraylar; toplumların, ideallerinin, ülkülerinin, toplumsal ihtiyaçlarının kurgulandığı, devletin idari merkezidir. Bu mekânlarda yapılan gerek mimari-yapısal değişimler, gerekse idari değişimleri okuyarak tarihte ne olup bittiğinden daha çok bizim geleceğimizde neler olabileceğinin ipuçlarını yakalayabiliriz.

Tarih, tarihi yapılar, saraylar bize geçmişimizden çok geleceğimizden haber verirler, duyabilirsek eğer. Biz, tarihi mekânlara sahip çıkarken, onları onarıırken aynı zamanda geleceğimize sahip çıkıyor, kimliğimizi yeniden inşa ediyoruz. Tarihi Kentler Birliği bu bilinçle, bu misyonla farklı mekânlarda buluşuyor. Kutlu kervanına bu bilinç ve duyarlılıkta olan yeni katılımcılarını çağırıyor.

Mehmet Özhaseki-TKB Başkanı, Kayseri Büyükşehir Belediyesi Başkanı

Eylem İçinde Birlik ve Ortaklık - Hasan Özgen

Merhaba,

Yeni bir eYerel Kimlik dergisiyle yeniden birlikteyiz. 2006 yılının il sayısı bu. Doğal olarak 2005 yılının son gelişmelerini sizlere aktaracak bir sayı. Tarihi Kentler Birliği açısından aslında, oldukça yoğun geçen başarılı bir yıl oldu diyebiliriz 2005 yılı için.

TKB Muğla -Milas Buluşması'nda, Beşiktaş Belediye Başkanı İsmail Ünal, bir toplantıyı da kendi ilçesinde yapma isteğini dile getirmişti. TKB Danışma Kurulu bu öneriyi TKB Başkanı Mehmet Özhaseki'ye ve TKB Encümeni'ne iletince, farklı bir yaklaşımla toplantının gerçekleştirilmesi kararı alındı.

Bu farklılaşma, biraz da TKB'nin artan örgütlü gücünü uluslararası zeminlerle buluşturmak, benzer işlevlerle çalışan kurumları Beşiktaş Buluşması'nda bir araya getirmek şeklinde anlamlandırıldı. TKB Danışma Kurulu, bu buluşmanın ulusal ve uluslararası katılımcılarla nasıl zenginleşebileceğinin temel adımlarını belirledi. TKB Encümeni'nin olumlu kararı ile yola çıkıldı. Beşiktaş Belediyesi, TBMM Milli Saraylar Dairesi, ÇEKÜL Vakfı ve TKB Genel Sekreterliği buluşma organizasyonu için ortaklaşa çalıştılar.

TKB Uluslararası Beşiktaş Buluşması, gerek ev sahibi Beşiktaş için, gerek ana katılımcı ortak TBMM Milli Saraylar Dairesi Başkanlığı için ve gerekse TKB için çok başarılı bir düzenleme olmuştur. Sonuçları bakımından da çok başarılıdır. Öncelikle bu sürecin içinde yer alan, özveri ile çalışan başta üst yönetimler olmak üzere emeği geçen her kuruma ve kişiye teşekkür borçluymuz.

Ancak TKB Beşiktaş Buluşması, en az üç açıdan ülkemize önemli ve değerli deneyler kazandırmıştır.

Birincisi, sözkonusu buluşmaya Milli Saraylar ilintisiyle Türkiye Büyük Millet Meclisi'nin katılımıdır. TBMM bu toplantıya sadece, saray mekanlarını, atölyelerini, olanaklarını konuklarımıza açarak katılmamıştır. Buluşmada bizzat TBMM Başkanı Sayın Bülent Arınç tarafından temsil edilmişlerdir. Bu anlamda bakıldığında, Beşiktaş Buluşması, hem ulusal iradenin, hem de TKB'de ifadesini bulan yerel iradenin "tarih ve kültür varlıklarının korunup geliştirilmesi" konusundaki ortak kararlılığının vurgulandığı bir buluşma olmuştur. "İstiklal-i tam" bir toplumun bağımsızlık araçlarının başında tarih, kültür ve doğal birikimlerin geldiği ilkesinin paylaşıldığı bir buluşma olmuştur. Bu anlamda TKB Beşiktaş Buluşması, artık TKB ilkeleri ve uygulamalarının adım adım bir "ulusal programa" doğru geliştiğini göstermiştir.

TKB Beşiktaş Buluşması "uluslararası" niteliği ile de önemli bir deneydir. Katılımcılar arasında Avrupa Tarihi Kentler ve Bölgeler Birliği Başkanı, genel sekreteri ile avrupalı bazı belediye başkanları ve AB yerel yönetim birimleri temsilcileri yer almıştır. Buluşmanın katılım yoğunluğu, içerik ve hem mekansal düzenlemeler, hem de toplantıların düzenindeki mükemmel akış konuklarımızı oldukça etkilemiştir. Bu nedenle TKB Avrupa'dan daha çok işbirliği çağırısı almış bulunmaktadır.

Üçüncüsü ve daha önemlisi şudur. Bu buluşma nedeniyle, TBMM Milli Saraylar Dairesi Başkanlığı ve Beşiktaş Belediyesi ortaklaşa çalışarak İstanbul'a önemli bir kazanım sağlamışlardır. İhlamur Kasrı'nın çevresini sarmalayan yüksek duvarlar yeniden ele alınmış ve kasrın dışarıdan görülmesine olanak verecek şekilde ve çağdaşlıkta yenilenmiştir. Böylelikle Beşiktaş kentinden ve kentlilerden uzak kalan İhlamur Kasrı, önemli bir kültür ve tarih varlığı olarak kentle buluşturulmuştur. Bu uygulama, TKB'nin "eylem içinde birlik ve ortaklık" ilkesinin güzel bir örneğini oluşturmuştur. Emeği geçenleri ve bu uygulamaya öncülük eden TBMM Bilim Kurulu Başkanı Metin Sözen hocamızı saygıyla anıyoruz. Ve diliyoruz ki, bu güzel uygulamanın son parçaları da genel çözüme uygun hale getirilir.

Bu görkemli buluşmanın ardında çok yoğun emek harcayan tarih ve kent dostlarımız da var. Türkiye sevdalıları var. Onları da - unuttuklarımdan özür dileyerek- belirtmeyi bir hakseverlik görüyorum. Öncelikle Beşiktaş Belediye Başkanı İsmail Ünal'ı, TBMM Milli Saraylar Dairesi Başkanı Dr.Cemal Öztaş'ı, başkan yardımcısı Feyzullah Özcan'ı ve çalışma arkadaşlarını anmalıyız. Buluşmanın uluslararası yükünü çekenler ise, başta Başbakanlık Başmüşaviri Fikret Üçcan olmak üzere Avrupa Konseyi Yerel Yönetimler Meclis Başkanı Yavuz Mildon, TKB Danışma Kurulu Üyesi Prof. Dr. Ruşen Keleş ve ÇEKÜL Vakfı Genel Sekreter Yardımcısı Ece Müftüoğlu oldular. Bu sayımızda önemli bir raporun "tavsiyeler" bölümünü de sizlerle buluşturuyoruz. Türk basınında ilk kez yayımlanan bu rapor, Avrupa Konseyi, Yerel ve Bölgesel Yönetimler Kongresi, Yerel Yönetimler Meclisi Başkan Yardımcısı ve Karlstad Belediye Başkanı Anders Knape tarafından hazırlanmış. Sözkonusu "Avrupa Konseyi Yerel ve Bölgesel Raporu" nun tavsiyeler bölümünü bu sayıda bulacaksınız.

Yeni bir sayıda buluşmak üzere sağlıklı ve esenlikle kalın.

Hasan Özgen

TKB Uluslararası Beşiktaş/İstanbul Buluşması Programı

2 Aralık 2005, Cuma

12.00 İstanbul'a Varış ve Kayıtlar
15:00-18.00 Dolmabahçe Sarayı Gezisi
18.00-19.00 Hoşgeldin Kokteyli

Milli Saraylar Daire Başkanı Dr. Cemal Öztaş'ın "hoşgeldin" konuşması,
Milli Saraylarla ilgili sunum
Saltanat Kapı'dan motorlarla Ortaköy'e geçiş

19.00- 22.00 Ortaköy'de Akşam Yemeği

Beşiktaş Belediye Başkanı İsmail Ünal'ın "hoşgeldin" konuşması,
Beşiktaş kent sunumu

3 Aralık 2005, Cumartesi

09:00 - 10.30 Açılış Konuşmaları
Yer : Yıldız Sarayı
Salon : Has Ahırlar

İsmail Ünal - Beşiktaş Belediye Başkanı
Mehmet Özhaseki -TKB Başkanı
Oktay Ekinci - Mimarlar Odası Genel Başkanı
Prof. Dr. Metin Sözen - TKB Danışma Kurulu Başkanı, ÇEKÜL Vakfı Başkanı
Louis Roppe - Avrupa Tarihi Kentler ve Bölgeler Birliği Başkanı
Yavuz Mildon - Avrupa Konseyi Yerel Yönetimler Meclis Başkanı
UNESCO temsilcisi
Katılımcı Bakanlar
Bülent Arınç -TBMM Başkanı

10.30-11.00 Kahve Molası
11.00-13.00 "Şale Köşkü", "Yıldız Porselen Fabrikası" ve "Şehir Müzesi" gezisi.
Sanatçıların anlatımları eşliğinde, hat, sedef gibi sanatların eğitim ve restorasyon mekanlarının gezisi.
13.15-15.00 Öğle Yemeği
15.00- 15.30 MKM'ye (Mustafa Kemal Kültür Merkezi) hareket
15:30- 18.00 Panel: "Tarihsel ve Kültürel Mirasın Korunmasında Yeni Yaklaşımlar ve Avrupa"

Oturum Başkanı: Fikret Üçcan-Başbakanlık Başmüşaviri
Oturum Katılımcıları :
Anders Knape-Avrupa Konseyi, Yerel ve Bölgesel Yönetimler Kongresi, Yerel Yönetimler Meclisi Başkan Yardımcısı, Karlstad Belediye Başkanı
Michal Firestone-Tarihi Kentler ve Köyler Uluslararası Komitesi Genel Sekreteri
Brian Smith-Avrupa Tarihi Kentler ve Bölgeler Birliği Genel Sekreteri
Genel Değerlendirme: Prof. Dr. Ruşen Keleş-TKB Danışma Kurulu Üyesi

18.00-18.30 MKM - Beşiktaş Çağdaş Salonu'nda Türk Sanatçıları Sergisi'nin gezilmesi
18.30- 20.00 Kokteyl ve Akşam Yemeği
20.30- 21.15 Gösteri : "Anadolu Ateşi Dans ve Müzik Grubu"

4 Aralık 2005, Pazar

10:00-11.00 İhlamur Kasrı Buluşması / Çay ikramı
11.30- 15.00 Boğaz Gezisi (Dolmabahçe, Çırağan, Beylerbeyi sarayları, Küçüksu Kasrı ve Beykoz Kasrı'nın denizden gezilmesi)
15.30 Dönüşler

TKB Uluslararası Beşiktaş/İstanbul Buluşması Açılış Konuşmaları

İsmail Ünal-Beşiktaş Belediye Başkanı

Öncelikle, ev sahibi olmanın bütün içtenliği ile hepinize hoşgeldiniz diyorum.

Tarihi Kentler Birliği'nin 5. yılını Uluslararası İstanbul-Beşiktaş Buluşması ile noktalıyoruz. Bu organizasyonun bizim için görevden çok, anlamı derin bir onura dönüştüğünü belirtmeliyim. Olanaklarımızı ve becerilerimizi paylaşırken oluşabilecek kimi aksaklıklar için şimdiden hoşgörünüzü diliyorum.

Ama sanırım asıl önemli olan, bu buluşmanın biçimsel yanı değil. Asıl önemli olan, bizleri bir araya getiren ortak idealler, ortak heyecanlar, ortak projeler. Çağdaş dünyada yerel yönetimlerin giderek daha önemli olduğu bir süreci yaşıyoruz. Bu gelişme, hem demokratik uygulamalarının derinleşmesi, hem insan haklarının genişlemesi hem dünyamızın daha yaşanabilir kılınması umutlarını taşıyor.

Bunca yanı sıra, bunca gereksiz çatışmadan ve bunca boşa harcadığımız zamandan sonra geldiğimiz noktada ciddi kararlar vermek zorunda kaldık. Üstelik bu kararları kendi kentimiz ve ülkemiz ile sınırlamak olanağı da artık yok. Bu kararları olabildiğine küçülttüğümüz ve bu anlamda ortaklaşa kullandığımız dünyamız için vermek zorundayız. Bu nedenle hepimiz yeniden daha güzel bir dünya tasarlamamızın peşine düştük.

Kuşkusuz bu yeni dünyanın pek çok özlemi ve girdisi var. Ama çok açıktır ki, bu yeni tasarımın temel taşlarını doğa, tarih ve kültür varlıkları oluşturacaktır. Çünkü biliyoruz ki kalıcı barışın, kalkınmanın, çağdaşlaşmanın ve toplumsal adaletin vazgeçilmez unsurları da bu zenginliklerdir. Bütün uygarlıkları var eden değerlerin başında bu temel birikimler gelir. Elbette bu zenginlikleri modern teknolojilerle buluşturmak, çağdaş yaşamın gereksinimlerini gözeterek tasarlamak ve uygulamak zorundayız.

Ancak gözetmek zorunda olduğumuz bir başka nokta daha var. Ortak geleceğimizi tasarlayanları da unutamayız. Yıllardır doğa, kültür ve tarih varlıklarının korunup geliştirilmesine uzun soluklu emek ve akıl veren kadroları ve örgütleri unutamayız. Bu uğraşta adı verilecek, saygıyla anılacak uluslararası uzun bir liste oluşturabiliriz.

Ancak izninizle bize bu ortak heyecan ve bilinç için öncülük eden Tarihi Kentler Birliği'ne teşekkür etmeliyim. Yine izninizle yıllarını bu yeni dünyanın tasarımına adanmış, kararlı bir öncüye, inançlı bir bilim ve eylem insanına, Metin Sözen hocamızı da teşekkür etmeliyim. Sadece başardıkları için değil, bütün başardıklarını gönüllü ve sivil gerçekleştirerek eşsiz bir örnek oluşturduğu için...

Ayrıca bildiğiniz gibi bu organizasyonu Türkiye Büyük Millet Meclisi Milli Saraylar Daire Başkanlığı'nın değerli katkı ve işbirlikleriyle gerçekleştiriyoruz. Klasik müze anlayışının dışına çıkarak Beşiktaş yönetimiyle bu görevi paylaştıkları için değerli yöneticilere ve Sayın Meclis Başkanımıza teşekkür ediyorum. Güzel olan, bu işbirliğinin devam ederek büyüyecek ve kentimize önemli kazanımlar sağlayacak olması.

Bir yerel yöneticinin hayalleri, sıkıntıları, umut ve beklentileri temsil ettiği kentten kaynaklanır. Benim kaynağım da Beşiktaş'tır. Ancak Beşiktaş o kadar çok ki... Yani baktığınızda Beşiktaş, bir yanıyla Boğaziçi, bir yanıyla Avrupa... Bir yanıyla tarih, bir yanıyla bugün... Bir yanıyla eski dar sokaklı geleneksel mahalleler, bir yanıyla modern bulvarlar... Bir yanıyla eski çarşılar, bir yanıyla modern alışveriş ve işmerkezleri... Bir yanı cami, bir yanı kilise ve havra..

Bu zengin çeşitliliği anlamlı kılan, Beşiktaş'ın tarihsel ve modern kentsel verilerin hepsine sahip olması. Son yüzyılların yönetim merkezi olarak 3 saraya, köşk, kasır gibi önemli yapılara sahibiz.

Bunlara ek olarak 1.600'den fazla tarihi kimliği olan yapı da kentimizin özel zenginliği... Beşiktaş bir bilim ve eğitim merkezi olarak 8 üniversiteye sahip. İstanbul'un önemli kültür merkezlerine, eğlence tesislerine, sağlık birimlerine ev sahipliği yapıyoruz. Fatih Sultan Köprüsü'nün Avrupa ayağıyız ama aynı anda deniz ulaşımının en canlı noktasındayız. Ve en önemlisi küçük bir-iki adacık dışında, kentimizin tamamı planlı ve imarlı.

Beşiktaş, en azından tarihsel ve modern girdileri kentsel bütünlük içinde buluşturabilmiş bir model. Bu modele yakışmayan yıpranma ve yırtılma noktaları var kuşkusuz. Ancak yine de Beşiktaş önemli bir sentez. Bir kenti var eden bütün verilere sahip. Eski bir yerleşim ama geleceğe açık...

Yeni bir dünya tasarlanırken, Beşiktaş gibi modellere daha özenli bakılması gerektiğine inanıyorum. Çünkü görevimiz sadece geleceği tasarlamakla sınırlı değil. Aynı anda geleceği yönetmemiz de gerekiyor. Üstelik buna şimdiden başlamak zorundayız.

Dr. Kadir Topbaş-İstanbul Büyükşehir Belediye Başkanı

İstanbulular adına hepinize hoşgeldin diyorum. Kültürel mirasın ağırlıklı olduğu bir kentte, üç büyük imparatorluğun geçmişinin yansıdığı bu kentte, bu buluşmanın yapılmasını önemli buluyorum. Sorumlulukları da var tabii bu kentin. Dünya üzerindeki birçok ülkeden farklı olarak, İstanbul'u bir açık hava müzesi olarak görüyoruz. Tabii, Anadolu'da da böyle bir çok kent var. Dünyaya olan sorumluluğumuz da bu noktada. İnsanların bu zenginlikleri ortaya çıkarma çabalarını, Türkiye yeni keşfetmeye başladı. Önemi biraz geç fark ettik. Medeniyetlerin beşiği olan bu ülkede izler ne kadar yıpranmış olsa da kalanlar bile hala tüm dünyanın ilgisini çekiyor.

Metin Sözen, hayatını bu işe adadı. Bilim adamları seçilmişlerle buluşarak bu önemin fark edilmesini sağladılar. Bu toplantının ve panelin yeni yeni açılımlara fırsat vereceğine inanıyorum.

Oktay Ekinci-TKB Danışma Kurulu Üyesi, Mimarlar Odası Genel Başkanı

Bu coşkunun içinde olmaktan mutluyum. İstanbul Büyükşehir Belediye Başkanı meslektaşım Dr. Kadir Topbaş'ın da bu coşkuya ortak olmasından ayrıca memnunum. Dün akşam yaşadığımız muhteşem görüntüden sonra konuşma metnimi değiştirmek zorunda kaldım.

Dün Dolmabahçe Sarayı'ndaydık. Benim gençliğimdeki Dolmabahçe Sarayı imajında, işgal kuvvetlerinin gemilerinin arkasında kalan bir saray geliyordu. Bu saray Anadolu'yla buluşmamıştı. Bu saray ilk kez Atatürk sayesinde Anadolu'yla tanıştı. Atatürk saraya Anadolu'yu taşıdı. Dün Atatürk'ten sonra Dolmabahçe Sarayı ikinci kez Anadolu'yla buluştu.

Bu buluşmayı gerçekleştiren Beşiktaş Belediye Başkanı İsmail Ünal'a teşekkür ediyorum. İstanbul ne kadar şanslı ki mimar belediye başkanlarının yoğun olduğu bir dönemi yaşıyor. Umarım bu mimar belediye başkanları ellerindeki şansını iyi değerlendirirler.

Tarih kısa sürelerde de yazılabilir... Nitekim yüzyıl başında, Türk ulusu dört yılda bin yıla değer bir tarih yazmıştır. TKB'de beş yıl içinde tarih yazmıştır. Artık Türkiye beş yıl öncesinin bakış açısında değildir. Üstelik bu değişiklik bir anayasa kararı, bir emir, bir yasa, bir talimatla değil bir arada olmanın getirdiği güçle olmuştur. TKB'nin bu konudaki katkısı ölçülemez.

Beş yılda yazılabilen tarih nedir? Bir konu çok net olarak ortaya konmuştur; tarihi ve kültürel miras yerel yönetimler korursa korunur, korumazsa korunmaz. Bugün Türkiye'nin manzarasına bakıldığında bu gerçeğin ortaya çıktığını görüyoruz. Koruma Kurulları, üniversiteler, bakanlıklar, yasalar ne derse desin, koruma mekanizması yerel yönetimlerde. TKB bunu kanıtlamıştır.

Yerel yönetimler çerçevesinde valiliklerimizin yaptığı çalışmalar bu değişiklikleri büyük ölçüde desteklemiştir. Geçmişte bu konuya kaynak ayırmayan il özel idareleri, bu süreçle beraber kentlere koruma çalışmaları için bütçe ayırmaya başlamışlardır.

Eğer yerel yönetimler korurlarsa, içtenlikle korurlar ve bunu kent yaşantısının içine katarlar. Anadolu'da Kültür ve Turizm Bakanlığı'nın restore ettiği birçok önemli konak var. Bu binalar kent için önemlidir ama ruhsuzdurlar. Yerel yönetimlerin restore ettiği binalar, yenilediği sokaklar kentliyle bütünleşmiştir. Ben bir mimar olarak yerel yönetimlerin projelerindeki bazı eksikliklerinden gocunuyor değilim, bunu daha yeni yeni öğreniyoruz. Bakanlıkların restore ettiği mekânlar mimari açıdan yerel yönetimlerine göre daha doğru olduğunu düşünüyorum ama onlara ruh katmak gerekir.

Yerel yönetimlerde hizmet anlayışı değişmiştir. Beton ve asfalttan oluşan bir hizmet anlayışı varken, bugün tarihi ve kültürel mirasın korunması çalışmaları öne çıkmıştır. Bu durum genelge ve yasayla olmaz bunu TKB yaratmıştır. Belediyeler yaptıkları bu çalışmalarla sadece kentlilerine değil ülkelerine ve dünyaya karşı

sorumluluklarını yerine getirmeye başlamıştır. Bunu ülkemizde öğretecek -hocamdan izin alarak söylemek istiyorum- tek bir profesör tanımiyorum.

Toplumun yerel yönetimlerden talepleri apartman kat sayısını arttırmaktan, kentlerdeki tarihi binaların korunması talebine dönüşmüştür. Bizler dahil, toplumumuzda imarçı belediye anlayışı vardı... Bu artık değişmiştir. TKB siyasal kimlikleri bir kenara bırakarak, dayanışmayı öğretmiştir. Siyasetçiler bunu bize unutturmuştu. TKB farklı siyasal kimliklerden gelen insanları tek bir hedef etrafında toplamayı başardı. Böyle bir heyecan, abartmadan söylüyorum, sadece Kurtuluş Savaşı'nda olmuştur.

Tarihin ideolojisi yoktur. Tarih herkesin ortak değeridir. Tarihle ilgili sahiplenme duygusu herkesin ortak değeridir.

Uluslararası ilişkilerde kimlikli duruşun ne demek olduğunu TKB siyasetçilerimize yeniden hatırlatmıştır.

Sayın Cumhurbaşkanı Ahmet Necdet Sezer Kasım ayında gerçekleştirilen Şehircilik Kongresi'nde "Kentleşme apartmanlaşma değildir..." demişti. Kentleşme, tarih ile gelecek arasında doğru bağın kurulmasıdır.

KUDEB'lerin kurulması çok önemlidir. Lütfen TKB üyesi belediyeler KUDEB'leri bir an önce kentlerinde kursunlar. Çünkü bu kurumların kurulması TKB'nin sayesinde olmuştur.

Prof. Dr. Arsin Aydınuraz-UNESCO Türkiye Milli Komisyonu Başkanı:

Beş yılda nereye geldik? Hep bunun betimlemesini yapmaya çalıştık. Özhaseki ve Ekinci bunu anlattı. Acaba sevgili Üçcan bu birlikteliği tetiklerken coşkunun bu kadar büyüyeceğini tahmin etmiş miydi? Tabii ki bu birlikteliğin en önemli tutkalı Metin Hoca...

UNESCO niye bu birliktelikte niye var? Bu birlikteliği evrensel değerlerle buluşturmak için var.

Tarihi Kentler Birliği'nin eksik kaldığı bir noktayı burada vurgulamak isterim. Somut olmayan miras konusu da TKB gündemine alınmalıdır. Sözlü olmayan miras kavramını Türkiye dünyadan önce yasal mevzuatına aldı. Dolayısıyla kültürün bu boyutu ihmal edilmemelidir. Danslarımız, bayramlarımız, geleneklerimiz, türkülerimiz, Mimar Sinan'a kadar giden becerili mimarlığımız, yemeklerimizi nasıl unuturuz? Son günlerde basında da yankı bulan bir haberi paylaşmak istiyorum. "Somut Olmayan Miras Başyapıtları Listesi"nde, Mevlevilik ve ayin gelenekleri bizim adımıza tescil edildi. Biz de bunu korumayı taahhüt ettik. Bizden aksiyon bekleniyor artık.

Bir diğer konu ise basında pek de yer almayan, 30 yıldır uğraşarak biyosfer rezervi olarak tescil ettirdiğimiz Artvin-Camili bölgesi... TKB'nin de doğal miras konusunu gündemine alması gerekmektedir.

Prof. Dr. Metin Sözen-Tarihi Kentler Birliği Danışma Kurulu Başkanı, ÇEKÜL Vakfı Başkanı

Bu saraylar, doğal-tarihsel-kültürel varlıkların korunması yolunda kalıcı hedeflere yönelmeyi amaçlayan üç önemli toplantıya tanık oldu. İki, Mustafa Kemal Atatürk'ün, "dil" ve "tarih" konusunda, tüm bilim insanlarını ve uzmanlarını bir araya getirmesidir. Güçlü bir dil ve tarih bilinci yaratarak, ulus olmanın temel kaynaklarını oluşturma girişimidir. Şimdi bunun ne anlama geldiğini daha iyi anlıyoruz.

İkincisi, Büyük Millet Meclisi'nin önderliğinde burada, Yıldız Şale'de, 15 Kasım 1984 tarihinde, ülkenin birikimli kimliklerinin "Milli Saraylar Sempozyumu"nda buluşmasıdır. Değişen koşullara, açıklanması gereksiz güçlüklerle karşın bugün, gözden çıkarılmış ortamları "dünya düzeyinde doğrularla donatarak" sizlere ev sahipliği yapıyoruz. O gün Yıldız Şale'de yaptığım açılış konuşmasında, 50 yaşındaydım. Şimdi 70 yaşındayım. Toplumlar kadar insanlar da "inandıkları hedeflere" süreklilik sağlamak zorundadırlar. Onurlu, kalıcı değerlere öncelik sağlayan, özverili kimliklere özenli ortam yaratan anlayışın ülkede egemen olması, "geleceğe umutlu bakmanın" tek yoludur... Kimlikli yaşamanın, "gelecek kuşakları nitelikli kılanın" tek yoludur... Bu, aynı zamanda, "kültür öncelikli yeni bir gündem" demektir...

Şu andaki mutlu bu beraberliğimiz ise, devletin yönetildiği yönetenlerin içinde yaşadığı bu ortamdan, ülkemizin derinlikli tarihinden güç alan yerel yöneticilerinin, uluslararası kültür-sanat kuruluşlarıyla birlikte, küreselleşen dünyaya, yerelden evrensel ortamlara gönderdiği "anlamli bir buluşmanın" işaretidir. Yorgun dünyamız, savaşlarla değil, birlikteliğe dayalı "kültürel zenginliklerle" kalıcı bir gelecek yaratabilir. Ülkemiz bunun önderliğini yapacak kadar yüklü bir birikimin sahibidir. "Tarihi Kentler Birliği", bu büyük varlığın sorumluluğunu paylaşmak üzere yola çıkmış bulunuyor. Beş yıl içinde aldığı yol, yarattığı güven ortamı, "büyük bir değişimin" işaretidir. Yeni yasal düzenlemelerin sağladığı olanaklarla, gelecek beş yıl çok daha farklı olacaktır...

Kısa ömrümde, içinde ve başında bulunduğum bu süreci, yapılması gereken "en kutsal çaba" olarak niteliyorum. Bir araya gelmenin, kurum oluşturmanın güçlüklerle dolu yorucu yolunda, Büyük Millet Meclisi'nden yerel yönetimlere, sivil toplum kuruluşlarına uzanan bu birliktelik, "tüm zorlukların aşılabileceğinin" somut bir göstergesidir. Böylesi özverili çabalarda, yığınlıklara, her gün gündemde tutulan sıradan "günlük değer yargılarına" yer olmamalıdır.

Hepimiz biliyoruz ki, doğa ve kültürün yaşam şansı, "kalıcı değerlerde buluşmaktan" geçmektedir. Beş yıl içinde ülkemizin her köşesinde bir araya gelmemiz, bugün burada dünyayla buluşmamız, "farklı bir yürüyüşün" somut belirtisi olarak nitelenmelidir. Toplumumuzun bilinçli bireylerinin, dünyanın duyarlı kimliklerinin yaratılan bu ortamı, birbirine bağlanan bu birlikteliği, dikkatle izlemelerini, zaman yitirmeden doğruları egemen kılan bu "uzun yolda" yer almalarını dilerim.

Yarım yüzyılı dolduran uzun bir geçmişten sonra, beş yıl gibi kısa sürede, "Tarihi Kentler Birliği" çatısı altında, bilgiye-birikime-emeğe dayalı yarattığımız bu ortamda, ülkemizin tüm kurum-kuruluş-kişilerini, dünyanın geleceğini düşünen herkesi, yanımızda görmek istiyoruz. Bu umudu taşıyoruz...

Louis Roppe-Avrupa Tarihi Kentler ve Bölgeler Birliği Başkanı

Böyle bir gruba seslenmek benim için gerçek bir onur. Kemer, Bursa, Safranbolu'dan sonra İstanbul benim katıldığım dördüncü Tarihi Kentler Birliği Buluşması. Birlik 1999'da kurulmuştur ve amacı bazen çok da farklı dinamiklere sahip olan yöreleri, bölgeleri bir araya getirmektir. Bunlar arasında daha iyi işbirlikleri oluşturmak için bir platform olmak, bir yandan da Avrupa Birliği ve Avrupa Konseyi'nin ortağı olmaktır. Kültür olabileceği en yüksek çeşitliliğe sahip. Tarih yıllardır hem iyiye hem kötüye kullanılmış. Mekânlar her zaman yoksulu ve zengini barındırmıştır. Mimarının güzelliğinden ve uyumundan bahsedilebilir. Tüm bunlar tarihin daha iyi anlaşılmasına yardımcı olur. Saray ideolojinin bir göstergesidir.

Bunlar ve daha başka sebeplerle TKB'nin davetini kabul ettiğime çok mutluyum. Bu buluşmadan sonra evim Belçika'ya aydınlanmış olarak döneceğim. Başta TKB Başkanı Mehmet Özhaseki, ÇEKÜL Başkanı Metin Sözen ve Beşiktaş Belediyesi olmak üzere hepinize teşekkür etmek ve hepinizi kutlamak istiyorum.

Yavuz Mildon-Avrupa Konseyi Yerel Yönetimler Meclis Başkanı

Bugünkü 46 üye ülke ve 800 milyon nüfuslu Avrupa Konseyi ailesinin, tüm vilayetlerinin temsil edildiği Bölgeler Meclisi'nin Başkanı olarak, bu önemli toplantıda sizlere ayrıca, kendi dilimde hitap etmekten duyduğum memnuniyeti ifade ederek sözlerime başlamak istiyorum.

Avrupa Konseyi, Avrupa Birliği'ne üye olan ve olmayan ülkelerden oluşan Büyük Avrupa ailesidir. Bir yandan Rusya Federasyonu ve Kafkas ülkeleri, diğer yandan Portekiz'e bağlı Azor Adaları'na kadar uzanan coğrafyada, 1949 yılından bu yana, çoğulcu demokrasi ve insan haklarını temel alarak demokrasinin çatısını oluşturan, Birleşmiş Milletler'den sonra dünyanın en büyük uluslararası kuruluşudur. Avrupa Konseyi'ne 1950 yılında üye olan Türkiye, siyasi, sosyal ve kültürel alanda, Avrupa Konseyi Konvansiyonlarının büyük bir kısmını imzalamış ve uygulamaktadır. 1993 yılında Türkiye Büyük Millet Meclisi tarafından onaylanarak, yürürlüğü giren "Avrupa Yerel Yönetimler Özerklik Şartı" bunun önemli bir örneğini teşkil etmektedir. Son yerel yönetimler reformu bu anlaşma çerçevesinde gerçekleştirilmiştir.

Kültür aracılığıyla insanları bir araya getirmek Avrupa Konseyi'nin en önemli çalışma hedefidir.

Bu anlamda, Avrupa Konseyi Kültür Konvansiyonu, başlangıcından yani 1954'den bu yana Avrupa kültürünün temelini oluşturmakta ve Avrupa Konseyi'nin temel değerlerine de sahip çıkarak Avrupa kıtasının tüm ülkelerini bir araya getirmeyi hedef almaktadır.

Bu araç, yani Avrupa Konseyi Kültür Konvansiyonu, insanlar arasında uygar bir diyalogun oluşmasına katkıda bulunmuştur. 1949'da kurulan Avrupa Konseyi'nin statüsünde de belirtilen Birleşik Avrupa fikri ancak, dinamik kültür temellerine oturarak gerçekleşebilir.

Konvansiyon çerçevesinde yürütülen faaliyetler, genellikle fikirlerin ve deneyimlerin paylaşılması, üye ülkelere bu konularda verilecek yönergeleri hedefleyen projelerin birlikte gerçekleştirilmesi şeklinde yürütülmektedir.

İşte bugün bizleri İstanbul'da bir araya getiren önemli sebeplerden birisi de budur. İstanbul şehri, bütün diğer şehirlerden farklı olarak, çok uzun zamandan bu yana, bir arada yaşayabilen kültürlerin çeşitliliğinin ve çokluğunun simgesidir. Tabii ki, geçmişte burada ve başka yerlerde meydana gelmiş olan sürtüşmeleri de

hatırlamak gerekir fakat zaman içerisinde kültürleri ve dinleri bir arada yaşatmak için oluşan kuvvetli istek ve irade, bir arada yaşamayı mümkün hale getirmiştir.

Kültürler arası diyalog İstanbul'un gerçeğidir.

Ben, burada, elimizle dokunabileceğimiz kadar birbirine yakın olan Avrupa ile Asya kıtalarının kültürler ve kıtalar arasında oluşan yakınlığın, bir köprü şeklinde ifade edilmesini tercih ediyorum. İstanbul, kıtalar arasında ayrılığı değil bir köprüyü simgelemektedir. Kültürler, dinler ve dolayısıyla medeniyetler buluşmasının daha belirgin bir örneğinin olduğunu sanıyorum.

Avrupa Tarihi Kentler Birliği'nin, bu anlamda, toplantı süresince, İstanbul'un ev sahipliğinde temsil edilmesinden ayrıca memnuniyet duyuyorum. İstanbul'un sahip olduğu saraylar, sadece tarih açısından değil, mimari ve sanatsal açıdan da dünyada hakettiği tanınmışlığa sahiptir.

Bu saraylar, benim düşünceme göre, hepimize ait olan Avrupa'nın, Büyük Avrupa'nın tarihi kentleri ve bölgelerinin işbirliğini güçlendirmek, kültüre daha fazla önem vermek için gösterdiğimiz isteğimizi simgelemektedir.

Çoğulcu demokrasinin yerleşmesi, hukuk devleti ilkesinin gelişmesi, insan haklarının savunulması, ilkelerinin beşiği ve vatanı olan Avrupa Konseyi'nin ortak değerlerinin oluşturacağı Büyük Avrupa, önümüzde duran büyük bir fırsattır ve bu fırsatı birlikte değerlendirmeliyiz.

Kültürel çeşitlilik, gerçek zenginliğin bir ifadesidir. İstanbul'daki bu buluşmamız sürtüşmelerin ve bölünmelerin yerini diyalogun alacağı geleceğe dönük, ama geçmişinde zengin deneyimlere sahip Büyük Avrupa'nın oluşmasına önemli katkıda bulunacaktır.

Bu toplantının fikirlerin paylaşımların verimli ve kapsamlı olacağı ve dünyada ve Avrupa'da barışın, kültürel gelişmenin vazgeçilmez bir şartı olduğunun göz önünde bulundurulacağı bir platform oluşturmasını diliyorum.

Yusuf Beyazıt-Vakıflar Genel Müdürü

Birkaç hususu belirtmek istiyorum: İliki, Osmanlı ve Selçuklu bir vakıf medeniyeti oluşturmuş. Vakıfların özünde de yerellik var. Bir hizmet idame edilecekken, önce o yörenin insanına başvurulmuş. Vakıflar sivil, gönüllülük vardır.

Önemli bir husus da şu: İhale yasasıyla ilgili sorunlar vardı. Bir değişiklik yapıldı, ama hiçbir fark yok. Daha önce de belirtmişim. Bir gecekondu yapmakla, Selimiye'yi onarmak aynı statüde ele alınmamalıdır. Üniversitelerle ortak proje geliştiremiyoruz. Tarihi eserlerin mutlaka ihale dışı kalması lazım.

Bir başka konu: Uzmanlık isteyen alanlar maalesef eğitimden mahrumlar. Hat restorasyonları yapılırken burada çalışacak eğitimliler yok. Mardin'de, Kayseri'de bazı çalışmalar var ama bunun halka mal edilmesi lazım. Gelibolu Mevlevihanesi'ne güzel bir onarım yapıldı ama nasıl kullanılacak? Sivil inisiyatifin devreye girmesi lazım.

Ben göreve başladığımda tarihi eserleri sayısı dokuz bin civarındaydı şimdi on sekiz bin civarında. Büyük başka bir proje: Osmanlı arşivlerinden sonra en zengin arşiv vakıflar arşividir. Yalnızca yazılı değil arşivimiz, bazı eşyalarımızda var. Şu an bunlar kapalı kapılar ardında. 14 milyon civarındaki belgenin tamamını bilgisayar ortamına aktarıyoruz. Belgeleri hem günümüz Türkçesi'ne hem bazı yabancı dillere çevirip insanlığın hizmetine sunuyoruz. Biz her şeyi doğru yapamıyoruz tabii. 400'e yakın eserin onarımını yaptık ama aslen korumanın daha önemli olduğunu düşünüyorum. Bunları yaparken hepimizden destek alıyorum. Şükranlarımı sunuyorum.

Muammer Güler-İstanbul Valisi

TKB son beş yılda çok önemli açılımlar kazandırdı. Hepimize cesaret verdi. Bir sürü yasanın çıkmasına ön ayak oldu. Örneğin, Zeugma'nın korunması için gerekli her şey yapıldı. Sorumlusu da Metin Sözen'dir.

Özel idarelerin de konuya bakış açısı değişti. Tarihi mirasların ihale dışı bırakılması, vergi indirimleri, bu değişimler için önünü açmıştır. TKB'nin yarattığı bu açılım için bürokrasi batağından kurtulmak lazım, gereğinin yapılacağına inanıyorum. İstanbul'da tarihi dokunun korunması stratejik bir konudur. Özel İdare, bütçesinin önemli kısmını kültürel mirasın korunmasına ayırmıştır. Müze-şehir projesi, Balat projesi, Süleymaniye sokakları projeleri ve diğerleri hızla sürdürülüyor. Kent hemşeriliği önemli. İstanbul'un kent hemşerisi yok maalesef.

12500 yıllık mirastan bahsetti Hocam. Kendi milli tarihimiz haricinde bu topraklar üstünde yaşamış her medeniyetin kalıntısı bizimdir. Saklamakla korumak arasındaki farkın anlaşılması lazım. Korumak, yaşatmak demek. Umarım TKB zamanla her belediyenin üye olması gereken bir yapıya dönüşür. Gerçekten önemli işler başarıyorsunuz.

Atilla Koç-T.C. Kültür ve Turizm Bakanı

Dünden beri bir şaşma içindeyim. O da İstanbul Büyükşehir Belediyesi'nin hâlâ TKB'ye üye olmamasındandır.

Yaşadığımız coğrafyayı biliyoruz. Dünyanın en zengin kültür birikimine sahip. Merkezi hükümetin genel koruma anlayışına karşılık sizlerin önemi bugün daha fazla. Kültür mirasına herkesten çok sahip çıkmaya başladınız. İçinde bulunduğumuz dönemde bakanlığımız önemli işler yapıyor. Türkiye şu anda yeni mevzuat düzenlemeleriyle dünyadaki koruma anlayışıyla eş düzeydedir. Kültür varlıklarının, bir ilin kimliğini oluşturan en önemli unsur olduğu emlak vergisinden gelen miktarın %10'unu bu işe tahsis edilmiştir. KUDEB'ler (Koruma Uygulama Denetleme Büroları) oluşturulmuştur. Koruma alanlarındaki karar mekanizmasının daha hızlı işlemesi için gerekli şeyler yapılmıştır. Taşınmaz kültür değerleri için yapılan işlemlerde KDV indirimleri sağlanmıştır. AB üyelik müzakerelerinin başladığı bu dönemde Türkiye'nin stratejisini inşa edebileceği en önemli şey kültürümüzdür.

Somut bir teklifim de var: Hep beraber ulusal düzeyde bir miras listesi oluşturalım. Bunda da TKB öncülük yapsın. Bunların yanı sıra, toplum bilincinin gelişmesinde ciddi katkısı oldu TKB'nin. Bilin ki Ankara'da bir arkadaşınız var.

Bülent Arınç-TBMM Başkanı

Dünya tarihi ve kültürel zenginliğin gelecek kuşaklara aktarılması amacıyla altı yıl önce Avrupa Konseyi'nin öncülüğünde başlatılan Avrupa Tarihi Kentler Birliği girişiminin ülkemizin kültürel mirasının korunmasına önemli katkılar sağladığını düşünüyorum.

Bu anlamlı girişim tarafından yürütülen çalışmalar, ülkemizin eşsiz tarihi zenginliğe sahip kentlerinin dünya ölçeğinde tanıtılmasına da yardımcı olmuştur. Özellikle Avrupa Birliği ile üyelik müzakerelerine başladığımız bugünlerde yürütülen faaliyetlerin önemi daha da artmıştır.

Türkiye'de çok yararlı çalışmalar yapan bu birliğe üye yerel yönetimlerin gelecekte daha da etkin olacağına inanıyorum. TBMM'nin Tarihi Kentler Birliği'yle kültür zenginliklerimizin korunması amacıyla bir araya gelmesi çok anlamlı ve yararlıdır.

Büyük Atatürk'ün Milli Sarayları Türkiye Büyük Millet Meclisi'ne bağlamış olması, tarihi mirası koruma ve yaşatma anlamında Meclisimize düşen önemli görevin ifadesidir. Bugüne kadar Türkiye Büyük Millet Meclisi çatısı altında Milli Saraylarımızın yaşatılması adına yaptığımız çalışmalar, Tarihi Kentler Birliği ile aynı ortak misyona sahip olduğumuzun açık göstergesidir.

Milli Saraylarımızın Tarihi Kentler Birliği'nin bu toplantısına ev sahipliği yapması ve böylesine önemli bir toplantının bu tarihi mekanda yapılması bizim için memnuniyet vericidir.

Elbette ki; Türkiye Büyük Millet Meclisi'nin tarihi ve kültürel mirasımızı koruma ve gelecek kuşaklara aktarma yolundaki gayretleri sadece Milli Saraylarımızda yapılan çalışmalarından ibaret değildir.

Meclisimizin çıkarmış olduğu yasalar, özellikle "Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kanunu" ülkemizin tarihi mirasına duyarlı olduğumuzun en güzel örneğidir.

Tarihi ve kültürel değerlerimizin korunması, kamu kurum ve kuruluşlarının yanı sıra sivil toplum örgütleri ve vatandaşlarımızın ortak sorumluluğundadır. Bu yüzden, zengin bir geçmişi olan ve her köşesinden tarih fıskıran ülkemizdeki kültürel varlıkların korunması için hepimize önemli görevler düşmektedir.

Tüm dünya, 21. yüzyılın en büyük problemi olan kültürler arası çatışmaları engellemek için formül ararken, biz binlerce yıldır adeta farklı kültürlerin renklerinden oluşan bir vadiye yaşıyoruz. Bu medeniyetler vadisinin adı Türkiye'dir. Burada yaşayan her farklı renk, Türkiye'nin bir parçasıdır ve Türkiye'nin kendisidir.

Bu yüzdendir ki, Türkiye medeniyetlerin ev sahibidir, İstanbul da başkenti. Tüm dünyanın görmesi, aydınlarının incelemesi gereken bir mirasın ev sahibi olarak sizlere kapımızın her zaman açık olduğunu belirtmek isteriz.

Bu tür etkinliklerle tarihi mirasımızın gelecek kuşaklara aktarılması konusunda çok faydalı adımlar atabileceğimize inanıyorum.

Bu vesileyle, Türkiye Büyük Millet Meclisi olarak tarihi ve kültürel varlıkların yaşatılması adına üstümüze düşen görevi en iyi şekilde yapacağımızı da bir kez daha hatırlatıyorum.

TKB Uluslararası Beşiktaş/İstanbul Buluşması - PANEL

TARİHSEL ve KÜLTÜREL MİRASIN KORUNMASINDA YENİ YAKLAŞIMLAR ve AVRUPA

Fikret Üçcan- Başbakanlık Başmüşaviri

"Tarihsel ve Kültürel Mirasın Korunmasında Yeni Yaklaşımlar ve Avrupa" konulu panele hoşgeldiniz. Konu, bu genel başlık altında ifade edilmişse de panelistlerimizden özel olarak milli sarayların konumu, korunması ve onların modern toplumla entegrasyonu konusundaki Avrupa'daki tecrübelerini paylaşmalarını rica ediyorum. Konuklar farklı Avrupa'nın farklı bölgelerinden geliyorlar ve farklı komisyonlarında görev yapıyorlar. Ama Türkiye bu komisyonların hepsine üye ve aktif rol oynuyor.

Dün Dolmabahçe Sarayı örneğinde de gördüğümüz gibi atalarımız saraylarımızı çok iyi korumuş ve sahip çıkmıştır. Koruma derken yalnızca ayakta durmalarını kastetmiyorum. Önemli olan tahrip etmemektir. Türkler hiçbir eseri tahrip etmemişlerdir. Anadolu'da tahrip yapılmıştır ama Türklerden önce yapılmıştır. Mesela, Bizanslılar heykelleri kireç taşı olarak kullanmıştır. Türkler, geleneklerinde heykele değer vermemelerine rağmen eserlere dokunmamışlardır. Bazı taşlar başka eserlerde Türkler tarafından tekrar kullanılmıştır ama mühim olan yok etmemektir, bu da bir koruma biçimidir. Sarayların depolarında yüzlerce hazine eseri, Topkapı'da binlerce belge vardır. 250 bin belge, 2500 defterden bahsedildi. Hepsisi kalmıştır. Başbakanlıktaki belgeler sayısızdır. Ama o kadar çok saklayacak, koruyacak şey var ki... Bu da bir kaynak işi. Ama son yapılan mevzuat değişiklikleri ve yerel yönetimlerin rolüyle bu işin üstesinden gelinmeye çalışılıyor. Hem Kültür Bakanlığı hem TBMM Milli Saraylar Daire Başkanlığı, sarayların korunması ve bakımlarıyla uğraşiyor. Ama bu bakım işlerine yeni yaklaşımlar getirmek lazım. Bugünkü konuklarımız da bize bu konuyla ilgili tecrübelerini anlatacaklar.

Anders Knape- Avrupa Konseyi, Yerel ve Bölgesel Yönetimler Kongresi, Yerel Yönetimler Meclis Başkan Yardımcısı, Karstad Belediye Başkanı

Kendi geçmişimle ilgili bazı şeyler söylemek istiyorum. Uzun süre belediye başkanlığı yaptım. Bugün tartışılan konular hakkında uzman değilim maalesef. Benim belediye başkanlığı yaptığım şehir 1865'te bir yangında yok olmuştu.. Yeniden kurulurken yangından korkuyorlardı. Ve büyük bir cadde etrafında toplandılar trafik sorunu da çekmek için. Bu yüzden çok fazla tarihsel binası olduğunu söyleyemem. Yalnızca bir tane. Ama şu an o binayı ziyaret ederseniz 1865'teki haliyle bulabilirsiniz, içindeki eşyalara kadar. Bu şekilde başka yerler de var ama dediğim gibi ben üstat değilim. Şimdi Türkiye raporuna geçmek istiyorum. İstanbul'a ilk gelişim 1996'da Habitat içinde ve olduğu gibi duran binalar beni şaşırtmıştı. İstanbul'a daha sonra ailemle de geldim. O zamandan beri 10'dan fazla kez gelmişimdir, ve hep farklı yerleri gezdim. Bir sürü insanla tanıştım ve Anadolu'da başka şehirler de gezdim. Buradan şunu öğrendim Türkiye'de birden fazla ülkeli hikaye, ve tarih var. 2001'deki raporda yerel yönetimlerin sorumluluğuyla ilgili tartışmalar vardı. Pek çok öneri yapıldı ama pek az sonuç elde edildi. Bundan sonra daha inceleyici bir rapor hazırlamak konsey için önemliydi. Ama şimdi hazırlanan, o zamandakinden çok farklı. Çok büyük değişimler var. Ama hala yapacak çok daha şey olduğunu inanıyoruz, hep vardır ve olacak, her ülke için bu böyle. Onlardan yapmaları beklenen şeyler varken, yerel yönetimlerin ellerinde kaynaklarının olmaması çok tehlikelidir. Yalnızca maddi eksikler değil, teknolojik eksiklikler ve eğitim eksiklikleri de çok önemlidir ve bunlar bir an önce telafi edilmelidir. Bundan sonra hazırlayacağımız diğer rapora kadar, aramızdaki diyalogu korumak ve sahip olduğumuz benzer problemlerle birlikte savaşmaya çalışmak doğru olacaktır. Raporu web sayfasından okuyabilirsiniz. Teşekkür ederim.

Michal Firestone-Tarihi Kentler ve Köyler Uluslararası Komitesi Genel Sekreteri

TKB'ye teşekkür ederek başlamak istiyorum. Şehirlerdeki sarayların nasıl korunduğuyla ilgili konuşmam istendi. Saraylar birbirlerinde çok farklıdır. Bazısı bir bina bazısı bir komplekstir. Ortak yönü korunmalarında kullanılan

yöntemdir. Burada kullanılan yöntem, sarayı olmayan yerlerde tarihi binaların korunmasında da kullanılabilir. Şehir koruma politikasında şu noktalar dikkate alınmalıdır: Bir politika belirlenmesi, tanımlama, güvenlik koruma prensipleri, koruma rehberi...

İlk olarak bir sarayın neyi simgelediğine ve önemli unsurlarına karar verilmelidir. Topkapı Sarayı'nın İslami bir imparatorluğun idare binası olarak mı yoksa bir mimarın önemli bir eseri olarak mı görülmesi gerektiğine karar verilmelidir. Çin'deki Shihuang Mezarlığı'nın Çinlilerin kendilerini tanımlamalarında önemli midir? Bu eser bilimsel bir önem taşıyor mu? Shihuang askerleri ve diğerleri yalnızca bina olarak değil oranın ortamını zenginleştiren eşyalarla birlikte bütün olarak korunmalıdır. Atatürk'ün öldüğü oda bir hediyelik eşya dükkanı yapılsaydı aynı hissi verir miydi? Çin'de askerlerin bulunduğu bina yeni bir binadır ve binanın içindeyken hissedilenle dışındayken hissedilen tamamen farklıdır. Oysa, Prag'daki saray olduğu gibi korunuyor. Burada şehre girişten çıkışa kadar aynı hava solunabiliyor. Tel Aviv'deki koca binalar ise, arada kalan küçük tarihi binaların havasının bozulmasına sebep oluyor. Topkapı'nın Dolmabahçe'nin korunması düşünülürken buradan görülen manzaranın bile korunması da düşünülmelidir. Havadan görülen görüntü bile şehrin korunmuş olup olmadığını belirler. Tek başına bina, bu noktada saray ile şehir bir bütündür.

Brian Smith- Avrupa Tarihi Kentler ve Bölgeler Birliği Genel Sekreteri

Bu Avrupa Tarihi Kentler Birliği'nin, Türkiye TKB toplantılarına dördüncü kez katılımı... Beş yılda Türkiye'de TKB'nin neler yaptığını sabah dinledik. Beş yıl önce size bir mesajla geliyorduk. Şimdi çok yol alınmış ama bazı anahtar noktaları tekrarlamak istiyorum.

Yapıların tarihi önemli. Eminim siz dünyanın en önemli şehirlerinden bazılarında sahipsiniz. Gerçi her şehir bu şansa sahip değil gibi görünebilir, ama aslında her şehir sahiptir. Maalesef hâlâ yağmalanan binalar görebiliyoruz. Geçmişsiz bir şehir, hafızası olmayan bir insan gibidir. Avrupa'da bazı yerlerde hâlâ yağmalamalar, kayıplar var. Rusya'ya gidip Avrupa'daki, veya Amerika'daki binaların, kafelerin, dükkanların aynısını görmek ister miyiz? Ama eğer tarihsel şehirlerin sürekliliğini sağlayacaksa yalnızca binaları değil tarihsel ortamın bütününe korumak gerekir. Ve bu noktada halkın koruma sürecinin içine girmeleri ve benimsemeleri önemlidir. Genelde insanlar, tarihsel korumayla ilgili ne düşündüklerinin sorulmasına bile alışkın değildirler.

İngiltere'de de vergi indirimleri gibi uygulamalar var ama bu konuda yaptığınız yasal düzenlemelerle bize ilham veriyorsunuz. Tabii Türkiye'deki restorasyon ustaları da çok dikkat çekici. Bana öyle geliyor ki artık mirasın korunmasının önemini anlama noktasında değilsiniz, nasıl koruyacağınızı öğrenme noktasındasınız. Sanırım bütçeleriniz de oluştuktan sonra her proje için işbirliğine ihtiyaç duymayacaksınız.

Uygulamalarla ilgili bazı şeyler söyleyeyim. Hibe sisteminde, hükümet ve meclisin desteği de önemli ama edindiğim izlenime göre sizin çok destek olacak bir hükümetiniz var. İkinci aşama ise yerel yönetimler aşaması. Yerel yönetimler sahip oldukları tüm miras koruma konusunda her zaman yeterli kaynağa sahip değildirler. Burada özel sektör devreye giriyor. Örneğin, Venedik'in, saraylarının korunması konusunda tereddüdü var ve bu yüzden onları satıyor ama bazı şartlar koyuyor. Tabii, bu noktada şu olumsuzluk devreye giriyor: Bu yapılar halka kapanıyor. Başka bir yöntem de şehir merkezinin yer değiştirmesi.

Yeni yaklaşımlardan bahsettiniz. Buna ihtiyacımız var ve sanırım bu, özel sektör-kamu işbirliği olacak. Burada hiç yapılmayan şeylerden birisi özel sektörün bir işi üstüne alırken riske girmiyor olması. Bunun üstesinden gelebilmek için şu yapılabilir: Kamu, şirkete düzenli bir minimum gelirin garantisini verir, ondan da belli bir hizmetin garantisini alır. Bu şekilde ayakta duran kütüphane ve saray örnekleri var. Böyle işleyen kamu-özel sektör işbirliği yeni yaklaşımımız olabilir. Eğer yalnızca kamu bütçesine güvenirse bir noktada tıkanırız. Tabii, bunun uygulamaya dökülmesi gerekiyor ki iyi işleyip işlemeyeceğini görebilelim. İşbirliği içinde olacağımızı gördüm. Teşekkür ederim.

TKB Uluslararası Beşiktaş/İstanbul Buluşması Değerlendirme Notları

Tarihi Kentler Birliği'nin Uluslararası Beşiktaş Buluşması'nda ulusal sarayların kentle bütünleşmesi ana teması etrafında bildiriler sunuldu ve tartışmalar yapıldı. Açılış oturumunda yapılan konuşmalarla, öğleden sonraki sunuşların içerikleri arasında yakın benzerlikler, birbirini bütünleyen çok değerli gözlemler ve değerlendirmeler yer aldı. Yapıların kent kültürünün önemli öğelerinden biri olduğu hesaba katılırsa, saray ve kent ilişkileri konusunun, İstanbul gibi bir tarih hazinesi olan kent için ne denli büyük önem taşıdığı daha iyi anlaşılır. Yakın geçmişimizde saray sözcüğünün "entrika" kavramıyla neredeyse özdeşleşmiş olması ayrıksın, tarihe mal olmuş ve özel bir durumdur. Bunun gibi, saray kültürü ile halk kültürü arasındaki uçurumun simgelediği kopukluk, günümüzde kentle bütünleştirme siyasaları sayesinde yerini bütünleşmeye terk edebilmektedir. Tarih içinde, sarayların, siyasal erki temsil eden güç odakları olduğu, rejimlerin ideolojik temellerine bağlı olarak devletle özdeşleştiği bilinmektedir. İşaret edildiği üzere, 14. Louis'nin, "Devlet Ben'im" (L'Etat, c'est Moi) tümcesinin altındaki düşünce ve anlayışı da bu gerçeği yansıtmaktadır. Sarayların özdeşleşmiş oldukları düşünsel değerler ne olursa olsun, bu, onların salt ulusal bir değer taşımanın ötesinde, ulusların egemenlik alanlarının ötesinde de evrensel bir değere sahip oldukları gerçeğini değiştirmemektedir. Bu nedenle pek çok uluslararası hukuk belgesi bu tür değerlerin korunmasını, güvence altına alınmasını ve geliştirilmesini insanlığa karşı bir görev olarak algılamışlardır.

Avrupa Tarihi Kentler Birliği Genel Sekreteri Sayın Brian Smith, tarihsel mirası somut ve soyut miras olarak ikiye ayırarak ele aldığı konuşmasında, bunların korunması için Avrupa'da yeni yaklaşımların söz konusunu olduğunu belirtti. Bununla birlikte, bütün kentlerin, kent yönetimlerinin bu konunun önemini kavramaktan henüz uzak bulunduğunu da belirten Smith, tarihin ve kültürün oluşturduğu kent kültürünün küreselleşmenin tehdidi altında bulunduğuna dikkat çekti. Brian Smith, tarihi kentlerde salt sarayların değil, kentin tarihsel merkezini korumanın ve canlandırmanın da önemli olduğunu vurguladı. Bunu yaparken halkın katılımını sağlamanın şart olduğuna değinen Smith, yasaların her şey demek olmadığına, uygulamanın önemine dikkat çekti ve bu amaçla Avrupa Birliği fonlarından yararlanılabileceğini söyledi. Kuskusuz, koruma amacıyla katılım denildiğinde, akla yalnız belediyece koruma gelmemelidir. Belediye, bir başka deyişle kent yönetimi bir kalıptır. Onun içini dolduran güç, kentta ya da halk olduğuna göre, sorunun çözümünü ondan beklemek gerekeceği açıktır.

Konuşmacı, kentlerin tarihsel çekirdeklerinin özelliklerini koruyabilmek için ulusal düzeyde, belediyelerce ve özel sektör tarafından atılması gereken adımlar, alınması gereken önlemler olduğunu vurguladı. Bu bağlamda devlet yardımlarının ve kredilerinin önemine değindi. Belediyelerin, bu türlü projelerin gerçekleştirilmesi için ekonomik olabilirlik çalışmaları yaptırımalarının şart olduğunu belirtti. Özel mülkiyette bulunan tarihsel yapıtların sahiplerine düşen sorumlulukların önemi üzerinde durdu. Ve korumanın, saklamaktan farklı olarak, tarihsel kent çekirdeklerine ekonomik, toplumsal ve kültürel yeni işlevler kazandırarak varlıklarını sürdürmelerine yardımcı olmak biçiminde anlaşılmasının doğru olacağını belirtti.

Birleşik Krallık'taki uygulamalardan ve özellikle Newcastle kentinden örnekler vererek, dinamik bir bölge merkezinin geliştirilebilmesi için kamu ile özel kuruluşlar arasındaki işbirliğinden olumlu sonuçlar alınmış olduğunu, örneğin orada kent merkezinin geliştirilmesi için harcanan 120 milyon EURO tutarındaki paranın devletle kent yönetimi arasında 40 milyon ve 80 milyon EURO olarak paylaşıldığını belirtti. Konuşmacının, "yeni yaklaşımlar" adı altında değindiği işbirliği de buydu esasen. Buna ek olarak, riskin özel sektör kuruluşlarına aktarılmasını, işlerin kamunun güvencesi altında ve onun önderliğinde yürütülmesini de yeni yaklaşımlar olarak özetlediği örnekler ekledi. Merkezi yönetimle belediyeler arasındaki ilişkilerde dengenin önemine dikkat çeken konuşmacı, Malta ve Rusya Federasyonu'ndan örnekler sundu. Avrupa Tarihi Kentler Birliği ile Türkiye'nin Tarihi Kentler Birliği arasında özgül projeler çerçevesinde işbirliği sağlamanın önemi üzerinde de durdu.

Türkiye'nin de 1974 yılından bu yana üyesi bulunduğu ICOMOS'un temsilcisi Sayın Michal Firestone, sarayların siyasal işlevine kısaca değindikten sonra, kentsel koruma politikalarının evreleri üzerinde durdu ve bunları, siyasal istenç, tanımların yapılması, ilkelerin belirlenmesi, tescil ve uygulama evreleri, kurumsallaşma, araştırma ve yayın etkinlikleri ile akçal kaynakların sağlanması biçiminde özetledi. Farklı ülkelerden (Çin ve İsrail gibi) örnekler vererek kent kimliğini simgeleyen öğelerin önemine işaret eden konuşmacı, Dolmabahçe'de Atatürk'ün yatak odasının ve ayrıca Topkapı Sarayı'nın etkileyici özellikleri üzerinde durdu.

Avrupa Konseyi Yerel ve Bölgesel Yönetimler Kongresi Yerel Yönetimler Meclisi Başkan Yardımcısı ve Avrupa Birliği Bölgeler Meclisi Üyesi Anders Knape'nin konuşmasının konusu daha çok, 8 Kasım 2005 tarihinde Avrupa Konseyi'nde görüşülen Türkiye'de Yerel ve Bölgesel Yönetimler yazanağında yer alan konulardı. Bilindiği gibi, tarih, mimarlık ve kültür değerlerine gereği gibi sahip çıkmanın en güvenli yolu, halkın o konulardaki bilincinin yükseltilmesidir. Bu nedenle de özerk yerel yönetimlere bu alanda önemli görevler düşmektedir. Avrupa Konseyi'nin, yerel yönetimleri daha özerk kılabilmek için geliştirmiş olduğu kurallar, Avrupa Yerel Yönetimler

Özerklik Şartı adlı Avrupa Konseyi Sözleşmesi'nde ayrıntıları ile yer almaktadır. Birtakım çekincelerle Türkiye'nin de onaylamış olduğu bu belgenin uygulanmasına ilişkin bir yazanağın hazırlanması ile görevlendirilmiş olan Anders Knape (İsviçreli meslektaş U. Stokling ile birlikte) söz konusu Türkiye yazanağını hazırlayan iki kişiden biridir. Bu nedenle kent yönetimleri hakkında yaptığı değerlendirmeler önemlidir.

Anders Knape, özellikle yerel yönetimlerle ilgili yasalarda yapılan değişikliklerle Türkiye'de yerel demokrasi açısından önemli adımlar atılmış olduğuna dikkat çekmekle birlikte, yapılması gereken başka işler olduğunu da belirtmiştir. Örneğin, yerel yönetimlerin gelirleriyle ilgili yasanın henüz çıkmadığına değinmiştir. Söz konusu yazanakta, yapılan yeniden düzenlemede, yerel hizmetlerin özelleştirilmesi konusunda gereğinden fazla ileriye gidilmiş olduğuna, pekala belediyelerce yerine getirilebilecek olan yerel hizmetlerin bile özelleştirilmesinin öngörülmüş olduğuna dikkat çekilmiştir. Ayrıca, bu düzenlemelerde, anakentlerle öteki belediyeler arasında önemli bir ayrım gözetilmediği belirtilmiştir. Unutmamak gerekir ki, bundan daha önemli olan bir nokta, merkezden yerel yönetimlere aktarılması öngörülen kamu hizmetlerini, yerel yönetimlerin özümseme kapasitelerinin yeterli olup olmadığı dikkate alınmadan gerçekleştirilmiş olmasıdır.

Avrupa Konseyi Yerel ve Bölgesel Yönetimler Kongresi'nin Kurumsal Komisyonu'nda benimsenen tavsiyeler arasında bir tanesi ayrıca önem taşımaktadır. Bu da, yazanağı kaleme alanların, Türkiye'de "il" adını taşıyan yönetsel birimin "giderek siyasal yönden daha anlamlı kuruluşlar durumuna getirilmesi" doğrultusundaki dilektir. Bilindiği gibi, Türkiye Cumhuriyeti Anayasası, 126. maddesiyle devletin taşra örgütünü, 127. maddesi ile de yerel yönetimleri düzenlemiştir. Yerel yönetimler yönetsel yerinden yönetim kuruluşları olup, yasama erkini paylasan siyasal yerinden yönetim kurulu nitelikleri yoktur. Böyle bir öneri, devletin temel niteliklerinden olan üniter devlet yapısı ile bağdaştırılmaz. Bu nedenle de, Konsey önerileri arasında yer alan il yönetimleriyle ilgili dileğin, siyasal yerinden yönetime, federal devlet sistemine geçişin hazırlığı biçiminde yanlış bir izlenim uyandırmasına izin vermemek gerekir. Bu eleştirimizi, Sayın Anders Knape'ye ve ilgililere iletmiş bulunuyoruz. Tarihsel ve kültürel değerlerini koruyacak kadar güçlü ve özerk yerel yönetimler tekil (üniter) devlet yapıları içinde de rahatlıkla oluşturabilir. Avrupa Birliği ve Avrupa Konseyi kuruluş belgelerinde federal devlet sistemini üyelere zorla benimsetmeye dayanak oluşturabilecek herhangi bir kural yer almamıştır. Ve 25 AB ülkesinden 20 kadarı, 46 Avrupa Konseyi ülkesinden 40 kadarı federal değil, üniter devletlerdir ve yerel yönetimlerini bu sistem çerçevesinde yönetsel yerinden yönetim kuruluşları olarak güçlendirmeye çaba harcamaktadırlar.

Prof. Dr. Ruşen Keleş-TKB Danışma Kurulu Üyesi

Yansımalar - Oktay Ekinci

UYGARLIK VE DEMOKRASİ OKULU TKB

Tarihi Kentler Birliği, 2000'den bu yana "ülke değerlerine bağlı siyaset" eğitimi de veriyor

Tarihi Kentler Birliği'nin (TKB) 2-3 Aralık 2005'te İstanbul'da gerçekleşen "Beşiktaş Buluşması" sayesinde, "Anadolu'nun neredeyse Atatürk'ten bu yana ilk kez "Osmanlı Sarayları"yla buluştuğunu geçen yazımda belirtmiştim. (15 Aralık 2005-Cumhuriyet)

Çünkü bu birlikteliğin amacı, Atatürk'ün deyişiyle "temelinde kültür" bulunan Türkiye Cumhuriyeti'nin tarihten gelen "ulusal kimlik değerleri"ni hep birlikte korumak...

Böylesi bir hedefte birleşen "Anadolu temsilcileri"nin, vaktiyle emperyalistlerin işgalini yaşayan Dolmabahçe Sarayı'nda bir araya gelmeleri, aynı geçmişin efsanevi "ulusal bütünleşmesi"ni sanki yeniden yaşamak gibiydi...

2000'den 2006'ya

TKB, Beşiktaş Belediye Başkanı Mimar İsmail Ünal'ın ev sahipliğindeki İstanbul toplantılarıyla 5. yılını da geride bırakmış oluyor...

2000 yılındaki kuruluşundan bu yana, 50'den 180'lere çıkan üye sayısı; hemen tüm yörelerimizde değişik temalardaki 20'yi aşkın ulusal buluşması; tarihin korunmasına yönelik belediye projeleri arasında her yıl düzenlediği ödüllendirmeler; olanakları yetersiz belediyelere aynı amaçla maddi ve teknik yardım programları; kültürel mirasın yaşatılması için sayısız çalışmalar; ilgili meslek odaları ve sivil toplum kuruluşlarıyla da el ele düzenlenen etkinlikler ve sürekli eğitim seminerleriyle, denebilir ki Türkiye'nin en geniş katılımlı "uygarlık ve demokrasi okulu" oldu...

Aynı süreçte, yerelde "yönetim anlayışı" ve genelde "siyaset kültürü" üzerinde yarattığı etkiler ise başta toplumbilimciler olmak üzere akademik dünyanın ilgisini bekliyor... Çünkü aynı konularda Türkiye artık 5 yıl öncesinin bakış açısında değil... 2000'lere girerken egemen olan söylem ve tutumlar ile üye belediyelerin, çalışmalara katılan valiliklerin ve hatta sivil kuruluşlarının şimdiki eylemleri ve beklentileri kıyaslandığında, TKB'nin yarattığı bu sonuçların adeta "reform" denebilecek bir gelişme olduğu hemen görülebilir... Üstelik ne "emir"le, ne hükümet ya da devlet kararıyla, ne yasalarla ya da genelgelerle, ne siyasi parti disipliniyle...

İşte TKB'nin "ulusal beraberlik anlayışı"yla ve "yurt değerlerini hep birlikte sahiplenme" coşkusu içinde, 5 yılda armağan ettiği 10 önemli kazanım:

1- YEREL SORUMLULUK: Tarihsel ve kültürel mirasın, ancak yerel yönetimlerin sahiplenmesiyle "yaşatılarak korunabileceği" gerçeği, TKB üyesi belediyelerin ve duyarlı valiliklerin çalışmalarıyla kanıtlanmış oldu...

Bu nedenle korumada sadece merkezi kararlarla yetinmeyip, "yerel sorumluluk"ları da içeren bir "yöresel yetki"lendirme gerekiyor.

2- "KİMLİK" Lİ HİZMET: TKB ile birlikte kentlerdeki "yerel yönetim hizmeti anlayışı" değişti. Sadece yol-kaldırım-imar ağırlıklı belediye çalışmalarının dışında, "kültürel mirasın korunması" ve "kentsel kimlik değerlerinin yaşatılması" da ağırlık kazanmaya başladı.

Artık, belediye yayınlarının sayfalarını "asfalt-beton" değil, "tarih-sanat" kaplıyor. Belediye ve özel idaresi bütçelerinden, uygarlık değerlerimiz için de önemli paylar ayrılıyor...

3- "EVRENSEL" BİLİNÇ: Kültürel mirasın tüm ulusa ve insanlığa ait olması, bu değerlerin korunmasına önem veren yerel yönetimlerde "evrensel" bilincin gelişmesini de güçlendiriyor...

Özellikle uluslararası ilişkilerde, çekingencilik yerine "kimlikli ulusal duruş"u kazandırıyor...

4- "SAYGINLIK" NEDENİ: TKB üyesi belediyelerin kentsel mirası yaşatma yönündeki çabaları, "halk"ın belediyelere "bakış"ını da değiştiriyor.

Değiş yerindeyse "imarcı- rantçı" belediye imajının yerini "kenti gözeten-insana saygılı belediyecilik" alıyor.

5- KENT ve İMAR KÜLTÜRÜ: "Kentleşme"nin sadece "yapı yığılması" olarak anlaşıldığı arsa rantına dayalı imar kültürü de TKB'nin özellikle "tarihi dokuların sürdürülmesi" ilkesi sayesinde değişmektedir.

TKB'ye sürekli destek ve ilgi gösteren Cumhurbaşkanı Ahmet Necdet Sezer'in, 8 Kasım Dünya Şehircilik Günü bildirisindeki "Kentleşme, apartmanlaşma değildir..." vurgulaması, birliğin genel hedefi...

6- KORUMA HUKUKU: Kültürel ve doğal mirasın korunmasıyla ilgili olarak; "yerel yönetimlerde özel birimler" in kurulması, restorasyonlara yardımların vergiden düşülmesi, KDV muafiyetleri, yeni teşvikler vb. son yasal düzenlemelerde de önemli oranda TKB çalışmaları esin kaynağı oldu...

7- YEREL İŞBİRLİĞİ: Özellikle valilikler ile belediyeler arasındaki eski "soğukluklar" da TKB çalışmaları ve kentsel değerler etrafındaki ortaklıklarla gideriliyor... Bu alanda hemen tüm kurumlar arasında "yerel işbirliği" yaygınlaşıyor...

8- KORUMA ORTAKLIĞI: Nitekim "Koruma Kurulları" ile "belediyeler" arasında da yıllardır süregelen "gerilimler"in yerini artık "ortak karar"lar almakta... Yerel yönetimlerin, korumada "karşı taraf" değil, "asıl yükümlü" oldukları bilinci yaygınlaşmakta...

9- KÜLTÜRLERİN BİRLİKTELİĞİ: TKB üyesi kentlerimizdeki tarihsel mirasın, aynı zamanda "kültürel çeşitlilik" göstermesi de bu değerlere "ayrım yapılmadan" sahiplenilmesi bilincini güçlendiriyor. Böylece, "ırkçı" olmayan ve kökünü "Anadolu insancılığı"ndan (hümanizm) alan bir "ortak kültürel yaşam" anlayışı da giderek kurumsallaşıyor...

10- ... VE SİYASAL OLGUNLUK: TKB üyesi belediye başkanları "farklı parti"lerden olmalarına rağmen her yönüyle ortak ve adeta "bütünleşmiş" çalışma anlayışı içindeler... O kadar ki TKB Meclisi'nde "siyasi grup"lar bile yok... Böylesi bir "ortak ulusal heyecan", belki de sadece Kurtuluş Savaşı'nda yaşanmıştı...

Aynı "siyasal olgunluk", halkla ilişkilere de yansıyor. Kente duyarlı olan değişik kesimlerin tarihsel miras için belediye ile kurdukları olumlu ilişkiler, yerel siyasi çatışmaları da ortadan kaldırıyor...

Ne dersiniz? TKB, bütün bu kazanımlarıyla geçen 5 yılda hem kendi tarihini, hem de "uygarlık için çağdaşlık tarihi"ni yazmış olmuyor mu?

Oktay Ekinci
Cumhuriyet Gazetesi-22 Aralık 2005

Güncel - Yeniden Mardin - Prof. Dr. Metin Sözen

21. yüzyıla girerken, yeni bir gündemle varlığını duyuran Anadolu kentleri içinde Mardin, kendine özel yer oluşturmaya çalışan kimlikli yerleşmelerin başında gelmekteydi. Aradan geçen kısa süre içinde, bulunduğu coğrafyanın verdiği olanaklarla, geçmişte yapılmış yanlışları düzeltmek için yoğun çaba gösteren tüm kesimler, bunun ilk sonuçlarını görmenin heyecanı ile, bir dizi etkinliklerle UNESCO'nun "Dünya Mirası Listesi" içinde yer almasını sağlayacak iyileştirmelere yönelmiş bulunuyorlar. Burada en büyük dayanak, uygarlık tarihinin, Anadolu tarihinin büyük birikimiyle yola çıkmış olmalarıdır.

Gerçekten insanlık tarihinin geçirdiği evrimin ilk evreleri dikkatle izlendiğinde, Mardin'in içinde yer aldığı "berekatli hilâl"de yapılan yeni araştırmalar, bizleri şaşırtıcı sonuçlara götürmektedir. Böyle özellikli bir kültür coğrafyasının içinde Mardin, köklü geçmişini, bir daha yaratılması güç özgün kimliğini gözden geçirdiğinde, bazı temel noktaların altını "yeniden çizmenin" kaçınılmaz olduğunu görmektedir.

Mardin'in kurulduğu yer, yaslandığı dağın özelliği, uzayıp giden ova ve kısa aralıklarla karşımıza çıkan birbirinden önemli kültür odaklarıyla ilişkisi, bir bakıma kendisini ayrıcalıklı bir yerleşme yeri konumuna getirmektedir. Kenti ve çevresini ayrıntılı inceleyenler, bu noktadan hareketle derinlikli tarihini belgelerle açıklamaya çalıştıklarında, benzer durumun geçmişte de söz konusu olduğunu görmekteyler.

20. yüzyılın ortalarında, önündeki uzayıp giden oviden bakıldığında Mardin, tarihin belirli bir döneminde ve bir büyük ustanın varlığıyla oluşmuş izlenimi verirdi. Bu çarpıcı özellik, onu birçok yerleşme yerinden ayırıyordu. Bölgenin sürekli "insanlık tarihinin ilklerine tanık" olduğu düşüncesiyle yaklaşanlar için kentin bu görünümü, zamanı geçmişe yöneltmek açısından güçlü bir veri niteliği taşımaktaydı.

Mardin'e ve sorunlara ilklerin coğrafyasından bakmak

Bu köklü birikimlerin, kent merkezinden köylere kadar uzanan yerleşmelerin geçirdiği evrimin ışığında yeni bir değerlendirme ortamı aradığımızda, Türkiye'nin değişen ilişkilerinin niteliğine de kısaca değinmek gerekmektedir. Türkiye'nin uzun yıllar genellikle "kalıcı değerlerin yaşatılmasına öncelik tanımayan" geçici belirli başlıklar üzerinde yoğunlaşması, gündem geliştirmesi, sağlıklı yapılaşmayı hızlandırmıştır. Bunun yanı sıra, Mardin ve benzeri yeni araştırmaları bekleyen kimlikli Güneydoğu Anadolu kentlerinde oluşan karışık-karmaşık yeni ortam da, saptanması gereken doğruları bulmamızı, bilimsel araştırmaları boyutlandırmamızı güçleştirmiştir.

Bir süre sonra köklü gelişmelerin özüne inmeyi engelleyen bu yeni gelenek, tam bir zaman yitirmeye dönüştüğünden, "kentlerin kendilerini yenileme", gelişme alanlarını sağlıklı belirleme olanağını zayıflatmaktadır. İster istemez bu süreçte, binlerce yılda oluşmuş doğrular yoğun nüfus hareketiyle de öğrenilemez, özgün yerleşmeler yeterince izlenemez duruma gelmektedir. Sonuçta tüm Anadolu kentlerinde görüldüğü gibi, "geçmiş değerleri geleceğe aktararak yaşama" şansı da azalmaktadır.

Oysa dünyamızda geliştirilen her kavram, teknoloji adına üretilen her öge, günümüzü ve geleceği etkileyecek boyuta kısa sürede ulaşabilmektedir. Bu nedenle, "gelişmeleri özüne uygun", önünü arkasını düşünerek izleyen uluslar, küreselleşmenin olumlu-olumsuz sonuçlarına, bir oranda önlem alma şansını da yakalayabilmektedir. Geçmiş değerlerin özüksendiği, doğrularına süreklilik kazandırıldığı, yeniliklerin aralıksız gözden geçirildiği, günlük dalgalanmalarla zamanın yitirilmediği bir ortamı egemen kılan toplumlar, ülkelerini-kentlerini köşeye sıkıştırmaktan bir oranda kurtarabilmekte, kültürel büyüklükleri yaşama geçirebilmektedirler.

Mardin'e gelişen kavramlarla birlikte bakmak

Böyle bir ortam içinde bir bütün olarak Türkiye'ye bakıldığında, başta kamuoyunu sürekli etkileyen yayın organları olmak üzere tüm bireylerin-kurumların, ülkeyi çıkmaza götürecekt girişimlerden kendilerini arındırmaları, farklı bir gelecek düşlemeleri gerekmektedir. Bir bakıma sürekli yinediğimiz gibi bu, kimlikli bir "birey", "hemşehri", "yurttaş", "dünyalı" olmanın önkoşuludur. Böyle bir açıdan bireylere-kentlere-ülkeye-dünyaya bakıldığında, herkesin ortak sorumluluk sınırları büyümektedir. Herkesin önce, bilincini yansıtacak "birey-kent-ülke-dünya" için anlamlı ve hedefli bir "özel dosya açması" gerekmektedir. Bu dosyaların içi sağlıklı verilerle dolarsa, yanlışları göğüslemek, ülkenin geleceğini doğru tasarlamak, Mardin gibi kentlerin varlığını korumak kolaylaşmaktadır.

Yıllardır ülkenin her yerinde, "doğa-insan-kültür" ilişkisi içinde, "kamu-yerel-sivil-özel birlikteliğiyle", "bilinçli-duyarlı-birikimli bireylerin dayanışmasına dayalı", kentlerin kimliklerini koruma yolunda bazı kurum-kuruluş-kişilerin geliştirdiği ve uygulamaya dönüştürdüğü bakış açısıyla durumu somutlamak istersek, birbirinden ilginç kentler arasından düne kadar bir türlü önemi oranında gündeme gelemeyen Mardin kentine, bu önemli değişim sürecinde acaba hangi boyutta bakmamız doğru olur? Eğer buraya kadar değindiğimiz düşüncelere bağlı kalmayı yeğlersek, öncelikle her ölçekte yapılabileceklerin kısaca sıralanmasında yarar olabilir. Çünkü bu girişimlerin özü, "yeniden yapılanma", "kentsel-kırsal kalkınma" hedeflerine de dayanmaktadır.

Mardin'e dünya ölçeğinde bakmak

Mardin'i, önce kent ölçeğinde değil "dünya ölçeğinde" gündeme getirirsek, sıcak ortamın verileri bizlere yol gösterecektir. Mardin'in UNESCO'nun "Dünya Mirası Listesi" içinde yer alması için bir süredir yoğun çaba gösteren yetkililerin emekleri hedefine ulaşırsa bu, kent için önemli bir aşama olacak, bir dizi sorumlulukları da birlikte getirecektir. Daha önce, Türkiye'den seçilen ve benzer süreçten geçen diğer yerlerin olumsuzlukları giderme yolunda "yeterince duyarlı davranmayışları", Mardin gibi özgün kentlerin kendilerini farklı noktalara taşımalarını geciktirmiş, yanlışların sınırlandırılmasını önlemiştir. Sonuçta her şey gelip değişik ölçeklerde yaklaşımlara, nitelikli çok yönlü tasarım ve uygulamalara dayanmakta, sorumluların bilinçli çözüm arayışlarını beklemektedir. Kısacası, bir kentin dünya düzeyinde varlığını kanıtlanması, kendini doğru "tanımaktan", doğru "taşımaktan", doğru "açıklamaktan" geçmektedir. Bu çalışmayı da bu yolda atılmış önemli bir adım olarak nitelenebilir.

Mardin'e ülke ölçeğinde bakmak

Olaya "ülke ölçeğinde" yaklaştığımızda Mardin'in, bir büyük bütünün parçası olarak, gittikçe önemini arttığını görüyoruz. Yeni ilişkiler ağı içinde kendini günümüze ve geleceğe sağlıklı aktarması gerektiğinin bilinciyle kent, niteliğini korumaya çalışmaktadır. Ülkede yaygın beklenti ise, çevresiyle birlikte "kültürel turizme", "inanç turizmine" aday önemli yerleşmelerden biri olmasıdır. Türkiye'nin bu konularda "geçmiş başarılı olmadığından", başlıkların için nitelikli dolması, geliştirilecek inceliklere, doğru kararlara, ileri hedefli eğitime, kısacası kenti kent yapan geleneksel dokunun yaşamasına bağlıdır. Dokunun korunması, geleneksel özelliklerle yüklü bir yapı olan Mardin Müzesi örneğinde olduğu gibi "kamunun", Artuklu Kervansarayı, Erdoba Evleri'nde olduğu gibi konaklamaya yönelik "yatırımcıların", en önemlisi kendi evlerini onaran "Mardinlilerin", kararlı bir dönüşümü sağlamlarıyla yakından ilgilidir. İşte bu noktada, "kentnin duyarlı hemşehrilerinin" oluşturduğu sivil toplum örgütlerine büyük sorumluluk düşmektedir.

Mardin'e bölge ölçeğinde bakmak

Konuya "bölge ölçeğinde" yaklaşıldığı zaman, kaçınılmaz olarak yıllardır "GAP" başlığı altında yapılan çalışmaların ışığında durumun yeniden gözden geçirilmesi gerekir. Bir türlü "ülke-bölge planına" güçlü yönelmemiş ülkemizde, bu en geniş kapsamlı örgütlenmeden-denemeden yararlanılarak, Mardin'e farklı öncelikler, yeni olanaklar sağlanarak, bölgedeki konumu yeniden düzenlenebilir. Doğal-tarihsel-kültürel-ekonomik bütünlüğü güçlendirici, olumsuzlukların hızını düşürücü, yaşama geçme olasılığı yüksek projelerle Mardin'in önemi ve ağırlığı iyi tanımlanırsa, kentte ve bölgede kesintisiz sürdürülen yanlışlar azalabilir, doğruların yolu açılabilir.

En gerçekçi durum, yürürlükteki planın, günümüz koşullarını içerecek biçimde zaman yitirmeden çözüme, somut uygulamalara gidecek doğrultuda yeniden tartışılmasıdır. Çünkü Mardin'in içinde bulunduğu Güneydoğu Anadolu Bölgesi, değişik açılardan bugünkü sınırları çok aşan farklı bir bütünlüğe sahiptir. Tarihin, uygarlıkların "birbirini izleyen ilklerine" tanık olan bu özel toprakların, yeniden ilgi odağı olması sürecinde, her yıl gelişen arkeolojik araştırmaların ışığında daha kapsamlı değerlendirmeye alınması, geleceğin daha doğru tasarlanmasını sağlayacaktır. Kısacası, ülke-bölge planının çerçevesi, "kültürel coğrafyaya" uygun bir genişlikte ve öncelikte olmalıdır.

Mardin'e havza ölçeğinde bakmak

Bu noktada "havza ölçeğinde" yaklaşımlar için de benzer durum geçerlidir. Mardin'in bugünkü sınırları kültürel açıdan komşu iller, Nusaybin ve diğer yerleşmelerde olduğu gibi, komşu ülkelerle birlikte düşünülmesi gereken doğal-arkeolojik-kültürel alanlar içermektedir. Bu noktada önemli olan, Dargeçit-Derik-Kızıltepe-Mazıdağı-Midyat-Nusaybin-Ömerli-Savur-Yeşilli ilçelerinin sınırları içinde bulunan, tarihin gördüğü en eski yerleşmelerden başlayarak insanlığın gelişme sürecini belirleyen tüm buluntuların, bilimsel verilere dayalı bir akış içinde

saptanması-korunması-yaşatılması, sonuçta herkes tarafından kavranabilir duruma getirilmesidir. Ancak bundan sonra "uygarlığın evreleri", "ilklerin niteliği" daha açık anlaşılabilir.

Burada kronolojik akış kadar, tarihin her döneminde doğanın sağladığı olanaklar da, kültürel havzaları belirlemede yol gösterici olabilir. Çünkü bu topraklarda köylerden kentlere kadar uzanan küçük büyük her yerleşme, tarih ve kültürün farklı boşluklarını doldurmakta, il sınırları içindeki çeşitliliği sergilemektedir. Her nokta göz ardı edilemeyecek nitelikte veriler içermekte, her yeni araştırma bizleri "binlerce yıl geriye götürecektir" sonuçlar vermektedir.

Mardin'e kent ölçeğinde bakmak

Dünya ölçeğinden "kent ölçeğine" geldiğimizde, bir çıkış noktası olarak kent merkezini aldığımızda, Mardin İçkalesi'nden adım adım kentin yapısını çözerek aşağıya indiğimizde, olaya "ülke-bölge-havza-kent ölçeğinde bakmanın" kaçınılmaz sonuçlarına rastlarız. Bu bir anlamda yerleşme ilkelerinin, yerleşme sürecinin sınırlarını çizmeyi de birlikte getirir. Doğal-tarihsel-kültürel varlıkların korunmasına öncelik tanıyan, ekonomisinin bu kaynaktan zenginleşeceğine inanan Mardin'in yönetici kadroları da, kentin kimliğini yeniden değerlendirme çalışmalarında böyle bir süreci dikkate aldıklarından, olumlu yaklaşımlar daha kolay algılanma şansına ulaşmaktadır.

İki temel öğeden, "ticaret ve konut" bölgelerinden oluşan Anadolu kentleri içinde Mardin, özel konumu nedeniyle kendine özgü özellikleri de içerir. Bu nedenle Mardin İçkalesi, kenti kolay kavramak için önemli bir odak noktasıdır. Her geçen gün bir bölümünü yitiren Mardin İçkalesi'nin öncelikle ele alınması ve burada bulunan birliğin bilinçli destekleriyle, umut verici gelişmelere tanık olunmaktadır. Yıllar önce Anadolu'da ayrıntılı araştırmalar yapmış olan Albert Gabriel'in saptadığı bazı yapılar gün ışığına çıkmaya başlamış, burçlarda, Hıdırellez Mescidi'nde olduğu gibi, birbirini izleyen onarımların ardından da Mardin İçkalesi aydınlatılarak farklı bir görünüme ulaşmıştır.

Bugün benzer nitelikte çalışmaları, kenti sınırlayan dış surlarda sürdürme şansı bulunmamaktadır. Bütün bilgiler kaynaklara dayanmaktadır. Yatayda gelişen kentin ana caddesinin iki ucundaki yerlerden birinin Diyarbakır Kapısı, diğerinin Savur Kapısı adını taşıması dışında, günümüze kalabilmiş somut verilerden yoksunuz. Buna karşılık, çarpıcı görsel zenginliğe ulaşmış Mardin'in belirli yapılarından yola çıkarak biraz olsun bütünü algılama olanağı doğmaktadır. Çünkü kenti oluşturan tüm yapılar kopmaz bir ilişki içinde birbirlerine bağlanmakta, "tarihin belirli bir döneminde üretilmiş" izlenimi vermektedir. Bugün anıtsal yapılardan evlere uzanan bütünlük içinde bizleri dönemlerine göre günümüze bağlayacak, yapıların üzerindeki yazıtlar, bunları destekleyen belgelerdir.

Binlerce yıl geriye giden geçmişi bir yana bıraktığında, bizlere değişik inançlar ortamında varlığını güçlü duyuran dönem Ortaçağ'dır. Mahallelerden oluşan ve merkezlerinde dinsel yapıların yer aldığı Anadolu kentleri arasında birbiri içine girmiş, güçlü bağlanmış bu dokuların bütününe bakıldığında, ortaçağın yapıları günümüzde bile görünüme egemendir.

Büyük Selçuklu İmparatorluğu'nun geliştirdiği yapı programının Anadolu'ya aktarıldığı değişik işlevli yapıların hemen hemen hepsinin günümüze uzanan örnekleri, özellikle "Artukoğulları" döneminde yoğunlaşmakta, ardından "Akkoyunlular" kentsel dokuyu güçlendiren bu mirası farklı boyutlara taşımaktadır. Ulu Cami ve çevresinden başlamak üzere tüm yapılar incelendiğinde, her dönemde bu yapılara yapılan eklerin sınırlarını belirlemek güçtür. Çünkü köklü biçimde yaşayan taş geleneği, ortaçağdan günümüze tüm değerleri boyutlandırarak, ortak bir görünümü kente egemen kılmıştır. Bu özellik her gelenin ne eklediğini güçleştirir de, kentin özgün yapısının oluşmasına neden olmuştur. Ayrıca bu yapıların tasarımıyla bezemesi arasındaki köklü bağ, sürekliliğin güçlü bir işaretidir.

Mardin ve çevresindeki yerleşmelerin belirgin bir diğer özelliği ise, arazinin olanaklarına, ekonominin gücüne uygun tasarlanmış evlerdir. Avlunun temel öğe olarak değerlendirildiği bu evler, avluya bağlı birimlerden oluşur ve sayısız özellikler içerir. Birbirine saygılı, iklime göre doğru yönlendirilmiş taş ağırlıklı evlerin sağladığı ortak görünüm ise, bölgenin genel kimliğini belirler.

Doğudan getirilen değerlerle Anadolu'nun bu bölgesinin taş geleneğinin buluşmasının örnekleri, dinsel yapılardan geleneksel konutlara uzanmaktadır. Böyle bir çizgide gelişmiş özgün örnekleri varlığında taşıyan Mardin, Midyat, Savur gibi yerleşmeler, çevresindeki köylerle birlikte kentsel tarih, özgün tasarım, buna bağlı olarak zengin bezeme geleneğiyle ve değişik inançlar çevresinde ortak üretim dilinin yaratılması açısından, "Anadolu'nun evrensel kültüre aktaracağı" sayısız bilinmeyi içermekte, bunu bugün de yaşatmakla "sürekliliğin önemini" vurgulamaktadır.

Bu bereketli topraklara salt toplumsal yapı, değişik inançlar, kentsel gelişme, mimarlık tarihi, geleneksel sanatlar açısından bakılmamalı, yaşamın ve üretimin yaratıcı bütünlüğünü sağlayan öğeler arasında başta zeytin, üzüm

gibi ürünlerin belirleyici yeri ve özelliği unutulmamalıdır. Bunların ortak değerlendirilmesi ise, anlamlı-kalıcı bir değişimin, "yaşamın zenginleştirilmesinin ana girdisi" olacaktır.

Mardin'in geleceğine bakmak

Mardin'de 2000 yılında başlayan çok yönlü girişimler artık somut sonuçlara yönelmekte, ülke düzeyinde yansımaları bulmaktadır. Daha önce konusu edilen kamu-yerel-sivil-özel birlikteliği büyük oranda sağlandığı için merkez ve ilçelerde, doğal-tarihsel-kültürel varlıklara öncelik tanıyan bir yaklaşımla "ekonomik yapının iyileştirilmesine" çalışılmakta, eğitime özellikle ağırlık verilmektedir. Bu farklı değerleri etkileyen yaklaşımın süreklilik kazanması için de sivil toplum örgütleri büyük çaba göstermekte, ulusal-uluslararası odakları harekete geçirmeye çalışmaktadır.

Türkiye'de alışılmamış bir yoğunlukta belirlenen hedeflere yönelinmekte, somut örneklerle geniş katılıma süreklilik kazandırılmaktadır. Bilinçli bir program doğrultusunda, Mardin Valiliği'nin öncülüğünde kenti ve çevresini "yeniden canlandırma", "sağlıklı işlevlendirme" girişimleri, çok yönlü çağdaş etkinliklere ortam yaratmış, mimarlık tarihinin basamak yapıları da özgün kimliklerine ulaşma olanağı bulmuşlardır.

Bu doğrultuda, Sitti Radviyye/Hatuniye, Sultan İsa, Sultan Kasım medreselerinin, onarımı biten Cihangir Bey, Sultan Hamza türbe ve zaviyelerinin, bunların ardından bir dizi yapının bütünüyle olumlu bir noktaya taşınmış olması, Mardin halkının da bu konulara yönelmesini sağlamış, başarılı örnekler birbirini izlemeye başlamıştır.

"Kent Tarihi Müzesi" olarak düşünülen Eski Vergi Dairesi başta olmak üzere, bu doğrultuda Mardin merkez, ardından Midyat, Nusaybin, Savur gibi önemli yerleşme yerlerindeki geleneksel dokuların, manastır ve kiliselerin elden geçirilmesi, değişik bir yaklaşımın gerekliliğini ortaya koymaktadır. Artık "geri dönüşün" başlaması, tarım alanında yeni denemelerin yoğunlaşmış olması, bu bölge için umut verici işaretler olarak görülmektedir.

Günümüzde ülke genelinde olduğu gibi, kentsel dokusu yer yer zedelenmiş, yeni gelişme alanlarıyla ilişkisi yeterince kurulamamış olmasına rağmen Mardin'deki tüm yerleşmeler, "bu topraklara egemen olmuş yönetimlerin-yöneticilerin, farklı inançlarla yüklü insanların bizlere bıraktıkları yapılarla, tarihin her evresini içeren çok özel bir yaşamın bütünüdür".

Bu, günümüz dünyası için, "yeniden yaratılma olanağı bulunmayan" bir olgudur. Böyle bir birlikteliği Mardin'de "okunur kılmak" için kamu-yerel- sivil-özel kesimlerin sağladıkları güçlü dayanışmaysa, gelecek için umut verici bir başlangıçtır.

Geçmişin tanığı anıtları, kentin kültürel-ekonomik varlığının-zenginliğinin kopmaz parçası Mardinlilerin özelliklerle yüklü evleri, bunların yaratılmasına ortam hazırlamış dönemlerinin ünlü yöneticileri ve zamana direnen soyut-somut tüm değerleri; bu bütünlüğe farklı yaklaşan ülkenin yazan-çizen-düşünen-araştıran duyarlı insanların geliştirdikleri "Mardin Yol Haritası"nın ivedilikle yaşama geçmesini, kalıcı bir belge olmasını beklemektedir.

Ülkemiz açısından bunun bulunabilecek temel kaynağı ise, "belirlenen hedeflere uygun" nitelikli çok yönlü tasarım, tüm kesimlerin katılımı, inceliklerle yüklü kimliklerin özverili birikimleridir.

Mimar Sinan'ın Mimari Mirası ile Tanışma, Kaynakça - Ahmet Sezgin

Mimar Sinan İstanbul'da eser bırakmış mimarlar içinde en önde gelen isim. Eserleri hâlâ İstanbul'un en etkileyici mimari yapıları arasında yer alıyor. İstanbul'da inşa ettiği 300'ün üzerinde yapıdan, günümüze ulaşabilen 130 tanesi Mimar Sinan'ın İstanbul'daki mimari mirasını oluşturuyor.

İstanbul'un diğer kültür varlıkları gibi, Mimar Sinan eserleri de şehirdeki hızlı demografik büyümenin ve buna eşlik eden kentsel ve ekonomik dönüşümün etkisini üzerinde hissediyor. Son elli yıldır çöküntü bölgeleri ve tek tip yapılaşma, şehrin tarihi dokusunun yerini alıyor. Varlığını koruyabilmiş anıtsal mimarlık örnekleri ise çoğunlukla kimliksiz yapılaşma tarafından yutulmakta. İstanbul'un kültürel mirasının çöküntü bölgelerinde şehrin nüfusundan yalıtıldığı, bu kopukluğun tarihi İstanbul'u daha da yıpratarak kent sakinlerine yabancılaşmayı arttırdığı bir kısır döngü söz konusu.

Ağırnaslı Sinan

SİNAN'IN BELEDİYESİ YATIRIMI

Bu olumsuzluklara rağmen, Mimar Sinan'ın sanatçı kişiliği ve mimari mirası ile tanışmak hâlâ İstanbul'da yaşanabilecek zengin bir kültürel deneyim. Pek az mimar Mimar Sinan gibi tek bir şehirde bu kadar yoğun bir mimari miras bırakabilmiştir. İstanbul'da 8 km²'lik bir alan içinde Mimar Sinan'ın mimarlık yaşamının neredeyse tüm kesitleri yer alıyor. Camiden su kemerlerine ondan fazla yapı tipinde, topografik ölçekten ahşap yapı detayına kadar geniş bir perspektifte Mimar Sinan'ın yaratıcılığını görmek mümkün. Son yıllarda İstanbul'un tarihine ve kültür varlıklarına artan duyarlılık ile birlikte tarihi eserleri tanıtmaya yönelik bir ilgi de doğuyor. Bu ilgiye karşılık veren bir altyapı henüz tam olarak oluşmuş değil. Mimar Sinan eserlerinin korunması ve tanıtımı üzerine odaklanmış bir araştırma merkezi, müze ya da benzeri bir kuruluş daha kurulamadı. Önde gelen Mimar Sinan yapıları bile, örneğin Süleymaniye Külliyesi, ilgili resmi kurumlar tarafından halk ile paylaşılması gereken bir kültürel miras olarak görülüyor. Mimarlık ve sanat tarihi eğitimi almamış kişilere Mimar Sinan'ın mimari mirasını tanıttak kaynaklar da sınırlı miktarda. Mimar Sinan ve eserleri hakkında oldukça zengin bir yazılı-görsel kaynakça bulunmasına rağmen, büyük çoğunlukla akademik bir niteliğe sahip. Örneğin henüz yayınlanmamış bir Mimar Sinan gezi rehberi bulunmuyor. Oysa Mimar Sinan gibi önde gelen mimarlar hakkındaki kaynakçalar, akademisyenlere olduğu kadar toplumun geneline de yönelik yayınlar içeriyorlar. Bu yazı ile kaynakçadaki temel eserleri tanımak, Mimar Sinan'a ilgi duyan ancak kaynaklara ulaşmakta zorlanan okuyucular için yönlendirici olacaktır. Gelecek sayıda ise İstanbul'daki eserlere genel bir bakış, yapılacak bir Mimar Sinan gezisi için basit bir rehber olacak.

Kaynakça

Mimarlar hakkında İslam dünyasındaki genel bilgi eksikliğini aksine, Mimar Sinan'ın resmi yaşamı ve eserleri ile ilgili, yazmalardan, vakfiyelerden, devlet kayıtlarından sınırlı da olsa bilgi edinilebiliyor. Bu konudaki en önemli ve birincil kaynakları Tezkiretül-Bünyan, Tezkiret-ül Ebniye, Tuhfet-ül-Mi'mârin, Risâlet-ül Mi'mâriyye ve Adsız Risâle oluşturuyor. 16. ve 17. yüzyıl arasında yazılmış olan bu (Osmanlıca) beş yazma içerik olarak çoğunlukla birbirlerini tekrar ederek, Mimar Sinan'ın resmi hayatının önemli basamaklarını, belli başlı yapılarının yapım serüvenini ve yaptığı yapıların listesini aktarırlar. Tezkiretül-Bünyan ve Tezkiret-ül Ebniye, Mimar Sinan'ın ağzından arkadaşı Sâî Çelebi tarafından yazıldığı için, Mimar Sinan'ın mimarlık anlayışına ve yaşamına sınırlı bir çerçeveden de olsa, onun gözünüyle bakabilmeyi sağlar. Beş yazmanın hepsi 19. yüzyıldan beri pek çok kez yayımlanmıştır. Son yıllardaki baskılarda günümüz Türkçesine çevirileri bulmak mümkündür. "Mimar Sinan ile ilgili Tarihi Yazmalar Belgeler" (Zeki Sönmez, 1988) adlı kitapta Mimar Sinan ile ilgili 6 yazmanın bibliyografik kimlikleri

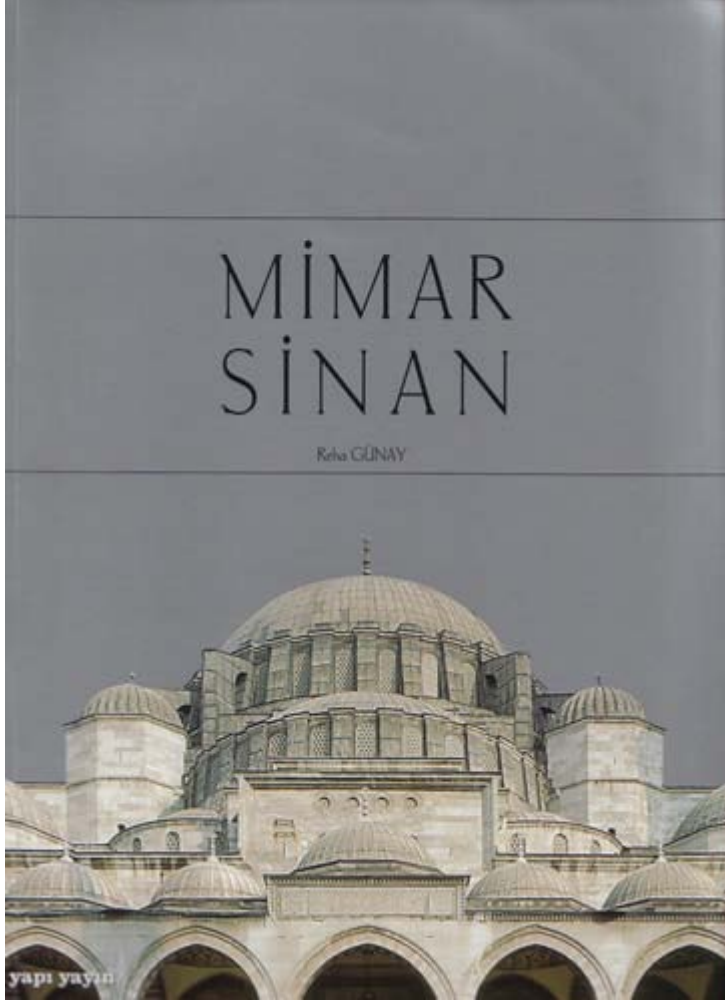
yer alır. Bu çalışmada düzyazılar günümüz Türkçesine manzum kısımların ise Latin alfabesine çevirileri yer alır. Tezkiret-ül Bünyan'ın tıpkıbasımı en son olarak 1989 yılında "Mimar Sinan ve Tezkiret-ül Bünyan" (editör Metin Sözen, derleyen Suphi Saatçi, 1989) adı altında, 2002 yılında ise "Mustafa Sâî Çelebi Yapılar Kitabı (çeviri: Samih Fırat, Sinan'ın Tezkireleri, 2002)" adı altında, orijinal metnin akıcı bir Türkçe çevirisi ile birlikte yapılmıştır. Aynı yıl Suha Arın tarafından çekilen, "Mimar Sinan'ın Anıları: Tezkiret-ül Bünyan" adlı Mimar Sinan ve Tezkiret-ül Bünyan'ı alıntılarla ve eserlerine göndermeler yaparak anlatan bir belgesel de bulunuyor.

Sadece yazmalara ve diğer tarihi kaynaklara dayanarak Mimar Sinan'ın yaşamını tam ve objektif olarak kurgulamak mümkün değil, dolayısıyla hayatının pek çok kısmı, örneğin mimari kişiliğinin nasıl oluştuğu ya da özel yaşamı, muhtemelen hep belirsiz kalacak. Mimar Sinan'ın özel yaşamını, mimarlık serüvenini kurgulayan biyografik romanlar bu noktadaki boşluğu doldurmaya çalışıyorlar. Son otuz yılda bu türde bir dizi kitap yazılmış durumda. Bu alanda ilk biyografik roman Arthur Stratton'un "Sinan" (Arthur Stratton, 1972, i) adlı, hem Mimar Sinan'ın biyografik romanını hem yazarın 1940'lı yıllardaki İstanbul izlenimlerini içeren kitaptır. Verónica de Osa'nın "Sinan, the Turkish Michelangelo: A Biographical Novel" (Verónica de Osa, 1982, i) adlı biyografik romanı Mimar Sinan'ın hayatını daha yüzeysel ve kolay okunur biçimde aktarır. Romanda, Mimar Sinan'ın 20 yaşından ölümüne kadarki hayat hikâyesi aracılığıyla, 16. yüzyılda Osmanlı saray yaşamını, öne çıkan karakterlerinin ilişkilerinin oluşturduğu bir oryantalist dekor önünde anlatılıyor. 2001 yılında basılan "Işıklı Yazısın Sonsuza Adım" (Mehmet Coral, 2001) adlı roman da günümüz Türkiye'sinde yaşayan ana karakterin, Mimar Sinan'ın eserlerindeki simgesel dünyayı kavramaya çalışırken, iç dünyasında yaşadığı değişimleri, Mimar Sinan'ın mimari arayışlarını, abartılı tasvirlerle ve dönüşümlü olarak yansıtır. "Çanlar Sustu" (İsmail Yılmaz, 1994) adlı roman ise Mimar Sinan'ın yaşamöyküsünü kurgulamak yerine, politik bir tavırla şekillenmiş klişe bir hayat hikayesi içine Mimar Sinan'ı yerleştirmeye çalışıyor. Mimar Sinan'ın en son basılmış yaşamöyküsü, Abidin Dino'un daha önce yazdığı ama son yıllara kadar basılmamış olan "Sinan" (Abidin Dino, 2002) adlı kitabıdır. Mimar Sinan'ın çocukluğundan yeniçeriliğinin ilk dönemlerine kadar hayatının bir kesitini belli olaylar üzerinden, şiirsel ve duru bir dille anlatılır. Mimar Sinan biyografileri tarihi gerçeklere sıkı sıkıya bağlı çalışmalar değildir, daha çok, öznel ve bazen klişelere de dayanan simgeleşmiş bir Mimar Sinan karakterinin düşsel yaşamöyküleridir. Bu noktada biyografilerin Mimar Sinan gerçek tarihi kimliğinden çok, toplu olarak, birbirinden farklı Mimar Sinan mitoslarını yansıttıkları söylenebilir. Mimar Sinan'ın yaşamöyküsü daha gerçekçi, dolayısıyla daha akademik bir formatta, okuyabilmek için Mimar Sinan monografilerine göz atılabilir. Tüm Mimar Sinan monografilerinde Mimar Sinan'ın en azından kısa ve bilgilendirici bir hayat hikâyesi yer alır. Ernst Egli'nin "Sinan" adlı monografisinde yer alan yaşamöyküsü en kapsamlı olanıdır, Mimar Sinan'ın ayrıntılı hayat hikayesi içinde mimari kişiliğinin oluşumu kurgulanmaya çalışılır.

Hem İslam coğrafyasının hem de rönesans döneminin mimari değerlerini içinde barındırabilen klasik Osmanlı mimarisini ve Mimar Sinan'ı, varolan sanat tarihi kalıpları içinde değerlendirebilmek çok zor. Bu yüzden Mimar Sinan'ın klasik Osmanlı mimarisinde bir mimar olarak oynadığı rolü doğru olarak kavrayabilmek için bu kalıpların dışına çıkmak gerekiyor. Gülru Necipoğlu'nun bu konudaki "The Age of Sinan: Architectural Culture in the Ottoman Empire" (Gülru Necipoğlu, 2005, i) adlı akademik çalışması ayrıntılı ve kapsamlı bir biçimde Mimar Sinan dönemi mimarlık kültürünü ve Mimar Sinan'ın yaptığı Cuma camilerini ele alıyor. Deneme niteliğindeki "Ters Lale, Osmanlı Mimarisinde Sinan Çağı ve Süleymaniye" (Selçuk Mülayim, 2001) adlı kitapta da Osmanlı klasik

dönem üslubu irdelenirken, mimari tarih ile Osmanlı sosyal-siyasi tarihini çakıştırılıyor ve Mimar Sinan kendi kültürel ortamında değerlendirilmeye çalışılıyor. Mimar Sinan biyografileri Mimar Sinan'ı çoğunlukla bir deha mimar olarak tasvir etme eğilimdeyken, birbirinden format olarak çok farklı bu iki çalışmada Mimar Sinan'ın kişisel yaratıcılığı ile birlikte, Osmanlı mimarlık kültürünün eserlerindeki ağırlığı görülebilir.

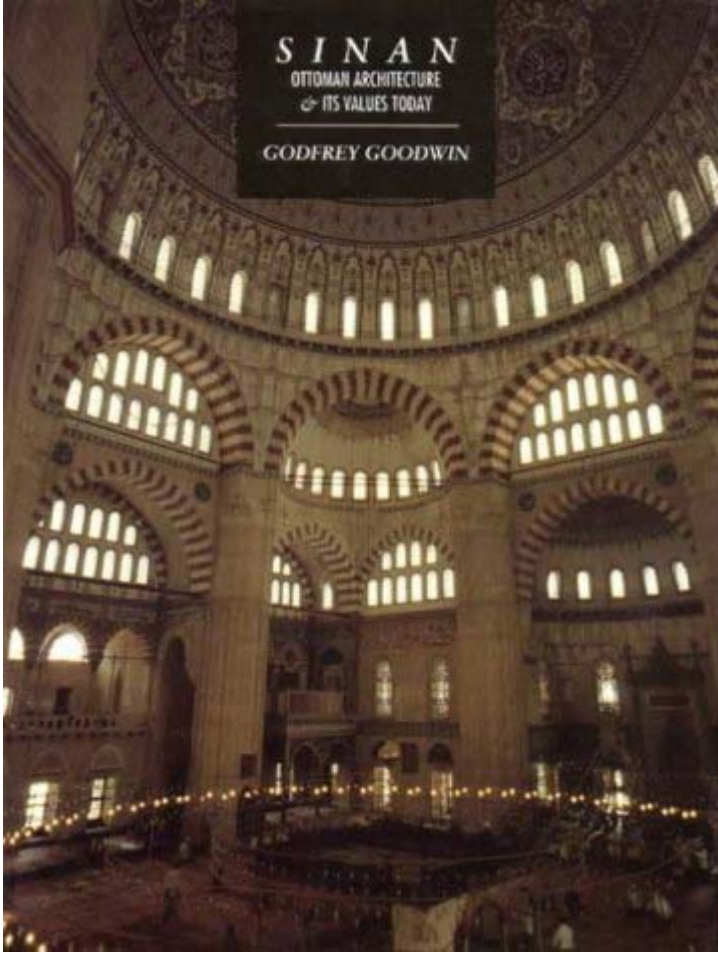

Mimar Sinan'ın eserlerinin ve oluşturdukları üslubun açılımının yapılması, bu alandaki birincil kaynakların sınırlılığı nedeniyle ağırlıklı olarak mimari analizlere ve yorumlara dayanır. Analizlerde yer etmiş belli yaklaşımlardan bahsedilebilir: Mantıksal bir çerçeveden strüktürel değerlendirmeler getiren karşılaştırmalı incelemeler ve buna alternatif dönemin dini, sembolik ya da sosyal değerlerine de gönderme yapan çalışmalar. Mimar Sinan üzerine yazılmış yirmiden fazla monografi bugüne kadar oluşturulmuş akademik birikimi, özellikle camiler konusunda güçlü biçimde yansıtır. Belirli bir Mimar Sinan eserini kapsamlı biçimde ele alan bir monografi ise henüz yayınlanmadı. Dolayısıyla, özgül bir eser ya da konular için makalelere yönelmek gerekiyor. Bu kaynaklara başvurmadan önce, Osmanlı klasik mimarlığında örtü sisteminin temel birimini oluşturan ve Mimar Sinan üzerine araştırmalarda sürekli gönderme yapılan kubbe taşıyıcı sistemini strüktürel açıdan kavramak, teknik içerikli kaynaklardan yararlanmayı kolaylaştıracaktır. Bunun yanında mimarı olduğu yapıların çoğunluğunun İstanbul'da yer almasıyla ve kentin tarihi kimliğinin şekillenmesinde oynadığı rol ile Mimar Sinan bir "İstanbul" mimarıdır. Mimar Sinan eserlerinin inşa edildikleri 16. yüzyıl Osmanlı İstanbul'unun kendine özgü kent dokusunu tanımak, eserlerin tasarlandıkları tarihi İstanbul resmi içine yerleştirilebilmesine yardımcı olacaktır.

Mimar Sinan üzerine yazılmış filolojik monografiler, Mimar Sinan yapılarının büyük bir kısmını kapsayarak mimari tasvirlerini, çizimlerini ve Mimar Sinan'ın mimarindeki yerlerini aktarırlar. Değerlendirmeler ise çoğunlukla strüktürel ve mekansal açıdan yapılmıştır. Bu anlamda Mimar Sinan yapıları hakkında en önde gelen filolojik monografi Aptullah Kuran'ın "Sinan" (Kuran, 1988) adlı yapıtıdır. "Türk Mimarisinin Gelişimi ve Mimar Sinan" (Metin Sözen, 1975), "Sinan: Der Baumeister Osmanischer Glanzzeit" (Ernst Egli, ilk basım 1954, 1976, a) ve "Mimar Sinan'ın Hayatı ve Eserleri" (Oktay Aslanapa, 1988) adlı geniş monografiler de bu yönde çalışmalardır. Üslup analizine odaklanmış ancak kapsamı daha dar olan eserler Mimar Sinan'ı farklı açılardan okuyabilmeyi sağlıyor. Doğan Kuban'ın çalışmaları (Sinan'ın Sanatı ve Selimiye, Doğan Kuban, 1998; ve kısmen diğer kitabı "İstanbul Yazıları" Doğan Kuban, 1998) Mimar Sinan'ın mimarlığını ussal bir gözle, evrensel mimarlık tarihi içine yerleştirerek değerlendirir. Ulya Vogt-Göknil'in de benzer bir yaklaşımla sadece belli başlı camilere odaklandığı bir

monografisi (Ulya Vogt-Göknil, 1993, a) bulunuyor. Mimar Sinan'ın mimari üslubunu evrensel mimarlık prensipleri kadar çağının dini ve sembolik değerleri ile açıklamaya çalışan çalışmalar da var. Jale Erzen "Mimar Sinan Estetik Bir Analiz" (1996) adlı monografisinde cephe estetiğini, Mimar Sinan'ı değerlendirirken temel bir veri olarak alıyor. "Sinan an Interpretation" (Hans Egli, 1997, i) adlı kitapta ise Hans Egli Mimar Sinan'ın külliye ve camileri açılımını, yapıların süsleme ve planlamasının ardında yatan dini sembolizm üzerinden yapıyor. Yazın ağırlıklı kitaplara ek olarak Mimar Sinan eserlerini görsel olarak tanıtan yayınlar da var. Mimar Sinan eserlerinin çizimleri Türk Tarih Kurumu tarafından 50x70 levhalar halinde (Ali Saim Ülgen, 1989) basılmıştır. Burelli'nin "Sinan's Mosques" (Augusto Burelli, 1988, i) adlı kitabında, önde gelen Mimar Sinan camilerini geometrik kurguları açısından inceleyen içeriğe, renklendirilmiş plan, kesit ve üç boyutlu çizimler eşlik ediyor. "Sinan: Architect of Suleyman the Magnificent and the Ottoman Golden Age" (Augusto Burelli & John Freely 1988, i); "Sinan Architect of Ages" (yazı içeriği Metin Sözen; fotoğraflar Sami Güner, 1992, i); "Arts in the Age of Sinan" (yazı içeriği Metin Sözen; fotoğraflar Sami Güner, 1992, i) ve "Mimar Sinan ve Eserleri" (Reha Günay, 2002) adlı monografiler Mimar Sinan'ın eserlerini etkileyici fotoğraflar aracılığıyla yansıtıyorlar. Yazılı kaynaklara ek olarak, Mimar Sinan'ın mimari kişiliğini ve eserlerini belgeseller aracılığıyla da tanımak mümkün. Bu konuda önde gelen iki çalışma: "Ölümünün 400. yılında Mimar Sinan" (Tolgay Ziyal, TRT, 1988) ve "Dünya Durdukça", (Suha Arın, MTV, 1988) adlı yapımlardır. 30'ar dakikalık 6 bölümden oluşan "Dünya Durdukça" Mimar Sinan'ın hayatını ve eserlerini yansıtan en kapsamlı belgeseldir.

Belli noktalardaki boşluklara rağmen bugüne kadar yapılmış yayınlar Mimar Sinan'ı tanımak isteyen okuyucuların ihtiyaçlarına büyük ölçüde yanıt veriyor. Osmanlı yazılı kaynakları üzerinde yapılan incelenmelerin artmasıyla Mimar Sinan ve mimarisi gittikçe daha gerçekçi yansıtabiliyor. Ancak bunun da ötesine geçebilmek için şu an bu alanda eksikliği hissedilen arkeolojik araştırmaların ve laboratuvar çalışmalarının yapılabilmesi gerekiyor. Oluşturulan bu bilgi birikimi toplumla popüler ama düzeyli bir biçimde buluştuğunda Mimar Sinan'ın mimari mirasının tanıtımı konusunda çok önemli bir adım daha atılmış olacak.

Murat Nehri Havzası ve Palu'nun Görünen Yeni Gündemi - ANAR

ANAR-ÇEKÜL Anadolu Araştırmaları ve Uygulamaları Merkezi

Her kentin bir kurulma öyküsü vardır. Bu öykülerin büyük bir bölümü benzerlikler içerir. Özel koşulların, belirgin olarak ilk anda kendisini gösterdiği yerlerde ise, temel öğenin öykülerin önüne geçtiği görülür. Öyküler zaman içinde çoğalsa da, yerleşmeye neden olan yaklaşım değişmez. Boğaziçi ve Haliç'in varlığı İstanbul'da yer seçiminde nasıl öncelikli nokta olmuşsa, Murat Nehri de Palu'yu kuranları benzer biçimde etkilemiş olmalıdır.

Anadolu'nun özellikli suları içinde Murat Nehri, geçtiği yere bereketi taşımasının yanı sıra, bir dizi değişik ölçekte yerleşmelerin çevresinde oluşmasına ortam hazırlamıştır. Bunun somut örneği Palu'dur. Ancak Palu kadar "görkemli bir görünüme" Murat Nehri çok az noktada olanak sağlamıştır. Burada Murat Nehri, bir anlamda yarattığı havzanın bereketinin odak noktasını, tarihin her döneminde göstermeye çalışmıştır.

Doğa-insan-kültür ilişkisi içinde "Murat Nehri Havzası"na bakıldığında, birikimlerine uygun değerlendirilmek istendiğinde, Palu'nun öncelikle "bölge içindeki yerinin" doğru belirlenmesi gerekir. Yerleşmenin tarihi de bu yolda yol göstericidir. Yapılacak ayrıntılı bir araştırma, bu bölgenin tarihinde iz bırakmak isteyen topluluk ve toplumların büyük bir bölümünün Palu'ya niçin özel önem verdiklerini ortaya koyabilir. Eski dokudan kalanlar bile bunu kanıtlayacak niteliktedir.

Bu nedenle, coğrafyasını dikkate alarak Palu'yu yeniden değerlendirmeye karar verdiğimizde, önce Anadolu bütününde burasının ne anlama geldiğini sağlıklı belirlememiz, ardından Doğu Anadolu için önemini eldeki yeni belge ve bulgularla geniş kesimlere usanmadan anlatmamız, böyle bir "ortamdaki zenginliğini" doğru ortaya koymamız gerekir.

Kent hangi bütünün parçası?

Palu'nun yer aldığı coğrafya, suların ve dağların yaşamı belirlediği, bunun çevresinde tarihin ilk yerleşme alanlarının yoğunlaştığı, bir bakıma "uygarlığın temel evrelerinin ortaya çıktığı", çok özel bir toprak parçasını içermektedir. Kısacası, insanlık-uygarlık tarihinin erken örneklerinin görüldüğü, kültürel bir bütünün önemli noktasında bulunmaktadır. Doğanın sağladığı olanakların değerlendirildiği böyle bir alanın içinde yer alması, kültür yollarına yakınlığı, ister istemez kesintisiz bir sürekliliğe, öneminin artmasına neden olmuştur.

Son yıllarda yapılan kazılar, yeni araştırmalar, bu bölgenin ve bölgeye bağlı havzaların çok daha ayrıntılı yeni çalışmalara gereksinim gösterdiğini ortaya koymuştur. Yerleşme tarihini geriye götüren, burada yaşayanların yaşam biçimlerini daha açık öğrenmemize neden olan bu sonuçlarla yetinmeyerek, "tüm değerleri korumaya yönelik" farklı bir yaklaşımı bölgede egemen kılmamız gerekmektedir.

Böyle bir yaklaşım, doğal-tarihsel-kültürel bütün içinde yerimizi daha sağlıklı belirlemeyi birlikte getirir. O zaman "hangi bütünün parçası" olduğumuz sorusunun cevabı daha iyi anlaşılabilir olur. Palu ve benzeri yerleşmelerle birlikte değerlendirme yapmak, tarihin boşluklarını doldurmamızı, açıklığa kavuşturmamızı sağlar.

Bütüne nasıl ulaşacağız?

Burada ülkenin her bölgesinde örneklerini çoğaltmaya çalıştığımız, "havza ölçeğinde koruma" olarak niteliğimiz ve sonuçlarını görmeye başladığımız çok yönlü girişimimiz, uzun yıllar göz ardı edilmiş Palu için de farklı bir çıkış noktası içermektedir. Bir anlamda insanların topraklarından kopmadan, köklü geleneklerinden uzaklaşmadan yaşamlarını geliştirmesini hedefleyen bu yeni hareket, gittikçe önemi artan bu coğrafya için gecikmiş bir önlem olarak da görülebilir. Ancak belge niteliğindeki değerlerin yok olduğu, toprakların gücünü hızla yitirdiği düşünülürse, sağlıklı ortamı yaratmada gecikmeden kalıcı çözüm yolları arama söz konusu olabilir.

Yıllardır sürekli üzerinde durduğumuz, bilimsel ortamlarda gündeme getirdiğimiz "Yukarı Fırat Havzası Kalkınma Birliği" düşüncemiz, diğer havzalarda yaşama geçmiş, başarılı sonuçlara yönelmiş olmasına karşın, Elazığ-Malatya-Sivas-Erzincan-Tunceli, doğal-tarihsel-kültürel değerleriyle bir araya gelme, çok yönlü bir kırsal kalkınma ortamına kavuşma başarısına ulaşamamıştır. Bu, kuşkusuz yaşama geçmeyecek anlamına gelmemelidir.

Burada ve diğer yerleşme yerlerinde elde edilmiş olumlu-olumsuz sonuçlar, Murat Nehri'nin iki yakasında yer alan değişik ölçekteki yerleşmelere örnek olabilirse, mutlu bir başlangıcın deneyimlerini Palu "soğukkanlı bir ileri hedefe" dönüştürebilirse, gelecek için sağlam adımlar atmak kolaylaşabilir. Şu anda bunun ilk işaretleri görülmeye, değişik kesimler kent konusunda ortak bir çaba, ortak bir alan yaratmaya başlamışlardır.

Palu geleceği nasıl mutlu kılacak?

Palu'nun daha geniş bir çerçeve içinde konumunu belirlemesi için, benzer yerleşmeleri dikkate alması gerekmektedir. Bunların başında Harput-Elazığ ilişkisi gelmektedir. Bu coğrafyada böylesi ikili durumun örnekleri çoğaltılabilir. Ancak en somut sonuç, yine de Harput-Elazığ sürecinde gözlenmektedir. Dünün derinlikli tarihinde Harput nasıl sürekli büyük bir merkez olarak varlığını korumuşsa, doğru değerlendirme yapabilmek için Palu'nun zengin tarihsel dokusunun da benzer nedenlerle yaşatılması, herkesin bunu ortak görev bilmesi kaçınılmaz olmaktadır.

Son yıllarda Harput'ta izlediğimiz yol, geçmişten kalan tüm verileri farklı bir bakış açısıyla değerlendirmeye almak, günün koşullarına uygun yeni bir yaşam şansı yaratmayı sağlamaktır. Bu açıdan kentin sağlıklı bir ortama ulaşması için "koruma amaçlı plana" öncelik verilmiş, bu konu bugünlerde somut bir noktaya getirilmiştir. Ardından Harput Kalesi'nin onarılması, burada kazı çalışmalarının başlatılması, Vakıflar Genel Müdürlüğü'ne bağlı anıtsal yapıların onarımının sağlanması, geleneksel doku içinde bir evin "çevre kültür evi" olarak onarılması, neyin nerede nasıl bir süreçten geçerek yaşatılması-işlevlendirilmesinin mümkün olacağına ortak bir kararla kısa-orta-uzun dönemli bir plana bağlanması, kısacası bir "vizyon" ve "stratejinin" belirlenmesi temel hedef alınmıştır. Tüm bu girişimler, hiç kuşkusuz "Yukarı Fırat Havzası" çalışmaları için de ilerde sağlam bir veri olacaktır.

Benzer süreç Palu için de söz konusudur. "Murat Nehri Havzası" bütünü içinde Palu özel bir yerleşme olarak değerlendirmeye alındığında, kentin doğal-tarihsel-kültürel birikimi "koruma amaçlı plana" bağlanarak, öncelikleri saptanarak, tüm kurum-kuruluş-kişiler göreve çağrılarak, doğa tutkunlarının, kültür turizmine öncelik tanıyanların alanı duruma getirilebilirse, gün ışığına çıkmamış bir önemli merkez olarak bölgede ve ülkede gündem oluşturabilir.

Bu noktada ilk olumlu adımlar atılmış gözüküyor. Palu ile ilgili tüm kaynakların taranmaya başlanmış olması sağlıklı bir yoldur. Gümüşhane'de Süleymaniye mahallesi başta olmak üzere değişik kentlerin tarihsel dokusunu yeni gelişme alanlarıyla buluşturmayı amaçlayan, "Barışan Kentler" başlığı altında sürdürdüğümüz çalışmalar, yeni yöntemlerin denenmesine neden olmuştur. Palu'nun bu noktada "doğa ve kültür envanterine" başlamış olması, çalışmaların hızlanmasını sağlayacaktır. Bunun ardından, değişik kurumların sorumluluğunda olan yapıların onarılması-işlevlendirilmesi daha kolay olacaktır. Bu aynı zamanda yeni umutların yeşermesini de kolaylaştıracaktır. Yeter ki ilk örnekler, ileri hedeflerin önünü açıcı nitelikte olsun, sağlam bir sürekliliği birlikte getirsin.

Burada tarihsel akışın, kentin geçirdiği evrelerin doğru okunması da büyük önem taşımaktadır. Kaledeki Urartu kalıntılarından günümüze akan, günümüze uzanan tüm izler, "sağlam bir kurgu içinde" özenle ilgili çevrelere sunulabilirse, bu önemi oranında gün ışığına çıkmamış Palu'nun farklı bir gündem oluşturmasını kolaylaştırabilir. Bilimsel araştırmalarla başlayan ilk çabalar, "kamu-yerel-sivil-özel birlikteliğine" dayalı örgütlenme istekleri, bizleri umutları artırıcı sonuçlara götürebilir.

Unutulmaması gereken temel nokta, yerleşmeye neden olan özgün doğasının, her noktada farklı bir özelliğini yansıtan kültürel varlıklarının, yanlış kararlar, iyi düşünülmemiş uygulamalarla dönüşü olmayan noktalara getirilmemesidir. Hiç kuşkusuz, artık zaman yitirmeden, "tek bir taşın yerinden düşmemesi" için ortak eylem planının devreye sokulması sağlanmalıdır.

Tüm bu düşünceler, koşullanmış kimliklere düş gibi gelebilir. Bu "gerçeğin görüldüğü" bir düşür. Palular, bu düşü gerçek kılacak yolu şimdiden aralamış görünüyorlar...

Bilgi Çağında Kültürel Turizm Yaklaşımları Ve Safranbolu Semineri - Avniye tansuğ

"Kültür" ve "turizm" eğer "kitlesele turizm" bağlamında ele alınıyorsa hem doğal hem soyut-somut kültürel mirasın vay haline! Ama bilgi çağının araçları yoluyla daha hızlı ve ekonomik biçimde yapılabilecek "eğitim" ve "iletişim" sayesinde tahribat riskini azaltan, dikkatle planlanmış "kültürel turizm" yaklaşımları için şans çok...

10 Kasım-12 Kasım 2005 tarihlerinde Safranbolu'da yapılan, "**Avrasya Uluslararası Kültürel Turizm Semineri**"nin ana fikri böyle özetlenebilir. Seminer 10 Kasım 2005, Perşembe akşamı yapılan törenle açıldı. Açılışta Safranbolu Belediye Başkanı **Nihat Cebeci**, Dünya Mirası Şehirleri Organizasyonu (OWHC) Başkanı ve Rodos Belediye Başkanı'nı temsilen Başkan Yardımcısı **Lee Minaidis**, OWHC Genel Sekreteri **Denis Ricard**, OWHC Avrasya Bölge Koordinatörü **Rassikh Sagitov**, İktisadi Kalkınma Vakfı Başkanı **Osman Natıroğlu**, ÇEKÜL Vakfı Başkanı **Prof. Dr. Metin Sözen**, Safranbolu Kaymakamı **İzzettin Küçük**, Karabük milletvekilleri **Ali Öğüten**, **Hasan Bilir** ve **Mehmet Ceylan**, Karabük Valisi **Dr. Said Vakkas Gözlüğü**, Kültür ve Turizm Bakanlığı Müsteşarı **Prof. Dr. Mustafa İsen** birer konuşma yaptılar.

Gerçekten de Avrupa Konseyi, Dünya Mirası Şehirleri Organizasyonu ve Safranbolu Belediyesi işbirliği ile düzenlenen seminere 28 Avrasya ülkesinden gelen, çoğunluğunu Dünya Mirası Listesi'ndeki şehirlerin belediye başkanları, turizm yetkilileri ve uzmanların oluşturduğu katılımcı topluluğu, bir taraftan kısa gezilerle Safranbolu ve çevresini görmeye çalışırken bir taraftan da birbirinden ilginç bilgi ve belgelerle yukarıdaki kaygıları paylaştı.

"Turizm olsun da ne olursa olsun" mu, yoksa...?

Katılımcıların büyük çoğunluğu kültürel varlıkların korunması ile "kitle turizmi"nin "asla bir arada olamayacağı"nda birleşiyordu. Öte yandan kültürel mirasın korunması için gereken maddi kaynağı sağlamada en kestirme yol da "turizm ve turizm gelirleri"nden geçiyordu. O halde nasıl bir turizm yaklaşımı seçilmeliydi? Yanıt "kültürel turizm" idi. Felsefe doktoru ve turizm profesyoneli **Yusuf Örnek** sorunu şöyle özetledi:

"Kültürel turizm trendleri sıkça değişiyor. Kitle turizminde tekdüze ürünler söz konusudur. Bu yüzden bunları talep edenler, bunlardan alacakları zaman, markaya bakmaksızın ürünleri değiştirebilirler. İşte kitle turizminde de böyle

bir 'McDonaldlaşma' hali söz konusudur. Oysa 'kültürel ürün'ü değiştiremezsiniz, çünkü o 'biricik'tir. Yapılması gereken 'kültürel mirasın, turistik ürüne dönüştürülmesi'nden başka bir şey değildir.

Herkes daha çok turist gelsin istiyor. Daha çok turist demek, daha çok tesis, daha çok yatak demektir. Bu, daha çok yeni inşaatı da gerektirir. Sonuçta ortalık tesis ve yatak dolduğunda fiyatlar da düşer. Kitle turizminde geçerli olan bu 'daha çok' kategorisi, kültürel turizmde geçerli olamaz. Tarihi Safranbolu'da yeni oteller mi yapacaksınız? O zaman kültür turizmi de söz konusu olamaz.

Hangi kültürel kimliği sunacağız ve buna kim karar verecek? Sadece mimari silüet önemli değil, bu noktada koruma da önemlidir. Kültürel kimliği araç haline getirmenin sınırları nelerdir? Hele elle tutulamayan kültürün... Burada bir yanlış olursa kim uyaracak? 'Rüküşlük' nasıl engellenecek? 'Mimari stok-koruma-kullanma' dengesi nasıl sağlanacak? Kitle turizminde ekonominin önceliği var. Kültürel turizm amaçlanırsa, bu sayede kültürel varlıkların korunması kolaylaşabilir.

Sonuçta kültürel varlığı korumak için turizme, turizmi geliştirmek için kültüre gereksinim var. Bu ikisi arasındaki dengeyi bulmak bir politika-strateji sorunu. Peki kim belirleyecek bunları? Bu konu STK'lara, bireylere bırakılırsa enerji israfı oluyor. Aslında bunu Kültür ve Turizm Bakanlığı yapmalı. 'Turizm ateş gibidir, bununla çorbanızı pişirip, karnınızı doyurabilirsiniz ama elinizi de yakabilirsiniz' diye bir söyleyiş vardır. Elimizi yakmamak için herkes kendi ülkesinde bu politika ve stratejileri doğru belirleyip, işbirliği ve iletişim yapmalı."

"Kültürel mirası, turistik ürüne dönüştürülm" derken evdeki bulgurdan olmamak için...

Toplantının açılış konuşmaları sırasında Prof. Dr. Metin Sözen'in;

"Dünyanın teknoloji ile küçüldüğü günümüzde, kültürel kimliğin, gelenek-göreneklerin önemi doğru algılsın. Ben buraya ilk geldiğimde 20 yaşındaydım. Şimdi 70 yaşındayım. 50 yıl önce 'Safranbolu' dediğimde; 'neresi orası?' diyorlardı. Bugün burada dünya toplanıyor. Kim yaptı bunu? Nasıl oldu da böyle oldu? Bu kentin kültürüne sahip çıkıp koruması için titizlik ve sevgi ile birlikte çalıştık, böyle oldu."

dediği gibi, "titizlik ve sevgi" önemliydi çünkü artık kültürel turizm ile kitle turizmi arasındaki çizgi hem çok ince hem çok kaypak hale gelmişti. "Kültürel mirası turistik ürüne dönüştürmek" ile "doğru korunan kültürel mirası gezginlerin görüşüne sunmak" arasındaki son derece önemli fark gibi... Lijiang (Çin) Batı Bölgesi Geliştirme ve Tanıtma Projesi Başkanı **He Zhan** ile Bölge Koruma Kurulu üyesi **Jiang Li**'den oluşan Çin Delegasyonu bu tehlikeye çok dolaysız bir üslupla dikkat çekti:

"Koruma ile 'bacasız' da olsa turizm 'endüstrisi' arasında bir çelişki vardır. Kültürel turizm etkileşimli bir süreçtir. Bir kültür ne kadar ender ise onu korumak da o kadar hassas bir iştir. Çünkü yerel halk da gelenlerden iyi-kötü bir şeyler öğrenir. Derken asimilasyon başlar. Ahlak bozulur. 'Folk' ortadan kalkar, yerel kültür etkilenir. Kaynaklar da etkilenir. Ama bunlar olacak diye kültürel turizmden de vazgeçilemez. Bu bağlamda biz eğitimlerine çok önem verdiğimiz gelecek kuşaklara güvenmeliyiz. UNESCO da bu yaklaşımı "Lijiang Modeli" olarak benimsedi ve bizim bölgemiz Lijiang'ı Çin'deki en çekici 10 kentten biri olarak ilan etti..."

Demek ki, başka önlemlere ve destekleyici politikalara gereksinim vardı. Bunların başında "doğru planlama" ile halkın ve özellikle genç kuşakların "eğitimi" geliyordu. Doç. Dr. Mehmet Tunçer, "Amasra'da Kültürel Turizmi Geliştirmek İçin Uygulanan Stratejiler" bağlamında Amasra için yaptığı kent planlamasını sundu ve oradan dar anlamda Safranbolu, geniş anlamda kültürel koruma ve kültürel turizm için önemli sonuçlar çıkardı. (Doç. Dr. Tunçer'in bildirisinin tam metnine, bu yazıda sözü edilen ve edilemeyen tüm konuşmacıların konuşma özetlerine ve toplantıyla ilintili pek çok görsel malzemeye ulaşmak için ÇEKÜL Vakfı web sitesinden "ÇEKÜL Gazete"yi tıklamanız yeterli olacak...)

Kitle turizmine "yatalık etmemiş", gelişmekte olan ülkelerin şansı daha da büyük!

OWHC Avrasya Bölgesi II. Başkanı ve Kazan Belediye Başkanı **Kamil İshakov** -ki Safranbolu'nun uğurundan mı, uzun yıllar kendini Kazan'a adayarak çalışmış olmasından mıdır? bilemeyiz, toplantının hemen ardından (14 Kasım 2005) Putin tarafından "Uzak Doğu Federal Bölgesi Güvenilir Elçisi" (Trusted Envoy) olarak terfi ettirildi ve Türkiye'ye bu haber "Putin'in yardımcılığına getirilmiş" diye yansıdı- bu konuda önemli saptamalar paylaştı:

"Soyut mirasın %25'i Avrasya'dadır. İnsanlar artık bireyselleşmiş ve odaklı turizm arıyorlar. Dünya turizminin %37'si kültürel turizm ağırlıklıdır. Avrasya'da bu konu gelişmemiştir. Bunda SSCB'nin izolasyon politikasının da rolü vardır. Öte yandan ekonominin 30 farklı alanını etkileyen kültürel turizm, WTO (Dünya Turizm Örgütü) raporlarına göre gelişmekte olan ülkelerde daha hızlı ilerlemekte, Hindistan, Çin, bu konuda başı çekmektedir. 5000 yıldan daha eski tarihiyle şu anda 6. sırada yer alan Çin, 21. yüzyılda 'bir numara' olacaktır. Çin'de şu sıralar bireyselleşmiş turlar sunan bir radyo programı var ki 40 ayrı dilde yayımlanıyor ve bilinen turizm noktalarının

ötesinde çiftçilerin günlük yaşamlarına katılmayı da kapsayan, yarışma programları ile dikkat çekiyor. Kore ve Japonya da bu alana ilgi duyuyor. 1990'larda Vietnam, Laos da dünyaya açılmaya başladı. Endonezya bu bağlamda çok iyidir. Bu ülkelere en çok Batı Avrupa ve ABD'den turistler geliyor.

Rusya soğuk savaş sonrası bir miktar dünyaya açılmaya başladı. Turist akımının % 73'ü Özbekistan ve Semerkant'a yöneliyor. Rusya'da manastır ziyaretlerini kapsayan Gümüş Yüzük projesi gibi, kamburu çıkmış at ile özdeşleştirilen Şim kenti gibi, Volga üzerindeki Mitkine gibi kimsenin bilmediği ilgi çekici yerler var Rusya'da. 1997 AB Kültür Güzergahları gibi projeler işe yarayabilir..."

"Gençlik turizmi" ya da "dolaylı koruma"

Gençleri hedef alan turizm, kültür turizminin en önemli öğelerinden biri olarak uzun uzun tartışıldı. Buradaki gençler, farklılaşmak ve biraz da rakiplerine "hava atmak" için öyle kimselerin bilmediği yerlere gidip, döndüklerinde de "çok sofistike bir gezi oldu" diye gördüklerini anlatmaya bayılan "yuppie"ler değildi. Gerçi kültürel turizmin hedef kitlelerinden en önemli kesimini de hani onlar oluşturuyor ama buradaki gençler "bizim bildiğimiz genç"lerdi. Yani çok parası olmayan, fakat "meraklı", kendini geliştirmeyi alışkanlık haline getirmiş, sporcu ruhlu, kültürlü gençler... İşte tam da bu kesim, daha çok gezip görmeli, kültürel varlıkları tanımalı ve bilmeli, bildiği için benimsemeli ve sevmeliydi. Bu zincir kurulduğunda "koruma" da kendiliğinden eklenen bir halka olabilirdi. Bu süreci en açık kalplilikle anlatan Dünya Miras Şehirleri Organizasyonu Avrasya Sekreterliği, Birleşik Şehirler ve Yerel Hükümetler Tanıtıcı Projeler Koordinatörü **Maria Sushkova** oldu:

"Gençler turizmde pek para bırakmıyor ama onlar çevrelerinde konuşarak reklamımızı yapmakta çok etkili olurlar. Gençlik turizminin bir işlevi de, gençken görülenlerin ileride bir daha görülmek istenmesi, gençken bu yolla öğrenilenlerin önemli bir eğitim yerine geçmesidir. Bu yüzden bizim ülkemizin gençlerine özel tanıtım ve bilgilendirici programlar hazırlanır. Bu vesile ile onlara özel indirimler (indirimli kartlar v.b.) sunarız. Ayrıca arkeolojik kazılar ve benzeri çalışmalar için gençlerin gönüllü desteği de işlevsel olur. Biz bu konuda Avrupa Birliği fonları çerçevesinde Fransa ile özel bir anlaşma imzaladık.

Tataristan'a yurtdışından gençler geliyor, otellerde staj yapıyorlar. Keza Çin'de de gençlere bu konuda çok olumlu şeyler öğretiyorlar. Hatta Çin ile işbirliğine girip, kültürel turizm için bir gençlik derneği kurduk."

Safranbolu Fethi Toker Güzel Sanatlar Fakültesi Dekanı, **Prof. Dr. Hüseyin Yurtsever** de

"Kültürel değerlerin yitirilmesi yalnız bugünün değil, geleceğin de ipotek altına alınması anlamına gelmektedir. Günümüzün tüketim toplumunda bir "doyumsuzluk kültürü" gözlenmektedir. Turizm de bundan nasibini

almaktadır. Kültürel turizmin ayırt edici ögesi "farklı kültürlere saygı" bilincinin ise çok erken yaşlarda edinilmesi gerekir. Dolayısıyla doğru yaklaşım, "Turizm için kültür" değil, "kültür için turizm" olmalıdır."

diyerek, gençlik ile kültürel turizm arasındaki bağlantıya daha farklı bir açıdan gönderme yaptı. Safranbolulu kimi katılımcılar gençlerin konuya ilgisini daha da tahrik etmek için dağcılık, su sporları, dans ve eğlence gibi öğelerin önemine dikkat çekerken, Rusya'daki Yelabuga kentinin Tarih, Mimari ve Sanat Müzesi Müdürü **Rudenko Gulzada**'nın "Aktif Turistlerin Deneyimleri" başlıklı bildirisinde değindiği gibi bazı edebiyatçı ve sanatçıların vaktiyle yaşamış olduğu kentlerde, onların eserlerinin ele alındığı özel turlar; -örneğin "okuma turları"- düzenlemenin kültürel turizm için çok yerinde bir alt başlık olacağı görüldü:

"Kentimiz Yelabuga, Türk ve Macar kültürleri dahil tam bir kültürel karışım örneğidir. Tüccarlar şehrin gelişimine hem altyapısal hem mimari açıdan katkıda bulunmuşlar ve yaptırdıkları "Tüccar evleri" ile toplumsal açıdan hareketlilik yaratmışlardır. Ressam [Shiskin](#) burada yaşamıştır.

Şair [Marina Tsvetayeva](#) burada ölmüştür. Tsvetayeva için okuma turları düzenlenmektedir. Kentimize gelen bir turist ortalama 500 Ruble bırakmaktadır ve bu önemli bir tutar değildir, yine de hızla geliştireceğimize inanıyoruz."

Gelelim bilgi çağının araçlarına...

Bu satırların yazarının bildiri konusu da "**Bilgi Çağında Kültürel Turizm**" idi -tabii ki!- ve o da hemen "okur-yazarlık" ile "bilgi-okuryazarlığı" arasındaki farktan başlayarak sözü İnternet'e getirdi ve soyut ve somut kültürel turizm amaçlı iyi sunan bazı web sitelerinden örnekler verdi:

*Bilgi çağının en önemli ürünü "içerik"tir. İnternet bu yüzden ışıkları yanmayan bir kütüphaneye benzer. Işıkları yakıp, aranan içeriğe ulaşmak ya da onu yaratmak için bilgi okuryazarı olmak gerekir. Kültürel turizmin en önemli iletişim aracı web sitesi olup, sitelerin güvenilir, üstün nitelikli, güncel içerik taşıması gerekir. Ayrıca kültürel turizmin hedef kitle ile etkileşimli olması, ziyaretçinin düşlediği seyahati hemen orada planlamasına ve kararını kesinleştiren hareketi geçmesine elverişli araç gerecin el altında bulunmasında yarar vardır. UNESCO, kültürel turizmin tanımını yapmış, stratejilerini belirlemiştir. Buna göre akademik ağlar, bilgi transferi ve yeni ortaklıklar gereklidir. Şu anda biz Safranbolu'da iken, bir kısım yerel yöneticiler de Bask bölgesindeki Bilbao kentinde "**Bilgi Çağının Kentleri ve Yerel Yönetimleri II. Dünya Zirvesi**" için toplanmış bulunuyorlar. Bu vesile ile ev sahibi Bilbao'nın kendini ve yöresini (Biscay) anlatmak için yaptığı web sitesi (<http://www.bizkaia.net>), kültür turizmi için gereken tüm özellikleri taşımaktadır. Keza **Japon Ulusal Turizm Örgütü**'nün ki (<http://www.jnto.go.jp/>) de. Japonca öğrenmekten, çocuklar için özel olarak tasarlanmış sayfalara varana kadar nitelikli içerik taşıyan bu site, BBC'nin de "en iyiler" listesinde bulunuyor... Bu siteleri yapabilmek için her zaman da astronomik bütçeler gerekmez. İçeriği doğru yönetmek ve güncellemek için kullanılan tekniklerden birisi de "web-kütüğü" (web-log)*

yöntemidir ve bunları kullanmak genellikle ücretsizdir. ÇEKÜL ve Tarihi Kentler Birliği web siteleri de başlangıçta bu yöntemle oluşturulmuştu. Kaldı ki nitelikli ve güvenilir içerik için onu en iyi üretenlerle işbirliği yapmak UNESCO'nun kültürel koruma ve turizm stratejilerinin de bir gereğidir...

Sonuç...

Sonuç oturumunu UNESCO Soyut Kültürel Miras Uzmanı **Chulpan Khabibullina** yönetti ve oturuma başlarken ICOMOS Uluslararası Turizm Komitesi Başkanı **Graham Brooks**'un toplantıya yolladığı "**Avrasya'da Miras Korumacılığı ile Kültürel Turizm arasındaki bağlantı, Uluslararası Kültürel Turizm Komitesinin rolü**" başlıklı mesajı okudu. Brooks, mesajında "yerel yöneticilerin bu alandaki çalışmalarını paylaşma konusunda pek de motive olmadıklarını" vurgulayarak "paylaşım"ın önemine dikkat çekmişti. Kültürel mirasın evrensel olduğunu, onun aracılığıyla ağlar oluşturulmasının gerekli ve yararlı olduğunu belirten Brooks, kanıt olarak Güney Asya'daki tsunamiden sonra binlerce turist kişisel bağlar kurduğu bu alanlara seyahat etmeyi sürdürdüklerini ileri sürüyordu. 2 gün süren toplantının sonunda hazırlanan "**Sonuç Bildirgesi**" taslağı da o sırada okundu ve tartışmaya açıldı. "Bildirgeye eklenmesi" yolunda ileri sürülen şu alt başlıklar üzerinde hararetli tartışmalar oldu:

- Kongre turizminin teşviki,
- WTO Dünya Turizm Örgütü'ne çağrı,
- Web sitelerinin yaygınlaştırılması ile yetinilmeyip, elektronik ağlar kurulması ve pekiştirilmesi,
- Kitlese turizmin tahribedici özelliklerinin azaltılması için önlemler,
- SİT alanlarının korunması konusunda finans desteği,
- Avrasya Kültürel Turizm ağına inanç turları eklenmesi,
- Afganistan'da tahribedilen kültür mirasında olduğu gibi Irak'takiler için de uluslararası kamuoyuna çağrıda "dur çağrısında" bulunulması.

İleri sürülen bu görüş ve önerilerin tartışılması sırasında kimi öneriler Bildirge'ye eklenmek üzere o sırada oylandı, kimileri not edildi. Toplantı bitti. Sonradan Safranbolu Başkanı **Nihat Cebeci**'nin kimi İstanbul televizyon kanallarında büyük bir iletişim becerisi ile tanıttığı bu toplantı ilginizi çektiyse, yukarıda da belirttiğim gibi ÇEKÜL web sitesine bir uğrayıp, ayrıntılara bakabilirsiniz* ... Sonuçta herkes kendine göre bir pay çıkardı elbette. Benim süzgeçime ise en çok Çinli dostların sözleri takılı kalmıştı:

Koruma ile "bacasız" da olsa turizm "endüstrisi" arasında bir çelişki vardır. Kültürel turizm etkileşimli bir süreçtir. Bir kültür ne kadar ender ise onu korumak da o kadar hassas bir iştir. Çünkü yerel halk da gelenlerden iyi-kötü bir şeyler öğrenir. Derken asimilasyon başlar... "Folk" ortadan kalkar, yerel kültür etkilenir. Kaynaklar da etkilenir. Ama bunlar olacak diye kültürel turizmden de vazgeçilemez. Bu bağlamda biz eğitimlerine çok önem verdiğimiz gelecek kuşaklara güvenmeliyiz...

* <http://www.cekulvakfi.org.tr/icerik/haberDetay.asp?ID=307>

Inherit Projesi

INHERIT projesi, kentlerin kapasitesini artırmayı ve somut mirasa yatırım yapmak yoluyla bu kentleri fiziksel, ekonomik ve sosyal olarak canlandırmayı hedefleyen bir proje. Proje, AB'nin bölgeler arası işbirliğini kurmayı ve güçlendirmeyi hedefleyen INTERREG 3C programı kapsamında yürütülüyor. Mart 2005'de başlayan proje, 2007 Aralık ayına kadar sürecek.

Proje lideri, merkezi Norwich'de bulunan Avrupa Tarihi Kentler ve Bölgeler Birliği (EAHTR). Ortaklar ise Belfast, Newcastle upon Tyne, Göteborg, Gdansk, Verona ve Ubeda kent konseyleri ve Belfast Kraliyet Üniversitesi.

Kültürel miras ve canlandırma çalışmalarının yararı ile ilgili kentleri ve paydaşları ikna etme çabaları bugüne kadar son derece etkisiz olduğu bir gerçek. Ayrıca, yatırım üzerinden kültürel mirasın nasıl canlandırılacağı konusunda deneyimin eksikliği, bu konudaki doğru yönlendirme ve uygulamaların yetersizliği de ortadadır. İşte, INHERIT projesi bu yetersizlikler ve sorunları analiz ederek oluşturulmuştur.

INHERIT projesinin en önemli hedefi, başarılı bir kentsel canlanmaya yol açan kültürel korumanın desteklenmesinin altındaki nedenlerin ve süreçlerin doğru anlaşılabilmesinin sağlanmasıdır.

INHERIT kapsamında yapılan faaliyetler, kültürel canlanmayla, temel sorunlarla ve yerel örneklerle ilgili doğru uygulamaları ve konuya farklı bakışları incelemek üzere, bütün paydaş kentlere yapılan alan gezilerini kapsıyor. Proje stratejik olarak hedefine ulaşma yolunda mevcut doğru örnekler, doğru politika, strateji, yönetim, metodoloji, yararın farkına varmak ve diğer ilgili projelerle iletişim kurma konularını önemsiyor. Ayrıca paydaş kentler arasında daha detaylı bir deneyim paylaşımı için görev ve yer değişimleri de yapılıyor.

Projenin yaygınlaştırılması doğru uygulamaları kapsayan bir kılavuz, kültürel korumaya yönelik bölgesel politikaların etkisi üzerine bir rapor gibi pek çok sonuç ve çıktı üzerinden yapılacak. Ayrıca, proje dahilinde Göteborg ve Verona'da konuyla ilgili çok sayıda karar verici, uygulayıcı ve akademisyenin katılacağı iki uluslararası sempozyum gerçekleştirilmesi planlanmış. İleri 15-16 Eylül 2005 tarihlerinde Göteborg'da düzenlenen sempozyum serisinin ikincisi 2006 Aralık ayında yapılacak.

INHERIT projesi kapsamında gerçekleştirilen etkinliklere, belgelere ulaşabilmek ve paydaş kentlerin kültürel canlanma ile ilgili çalışmalarını hakkında detaylı bilgi almak için www.inheritproject.net sayfasını ziyaret edebilirsiniz.

Haberler - Afyonkarahisar Kültür Ve Semt Evi Kasım Ayında Ziyaretçilere Kapılarını Açtı

"Tarihi kentlerdeki yapılar bir bakıma eski aile fotoğraflarındaki kişilerin simalarına benzer. Eski aile fotoğrafları yırtıldığında o kişilerin simaları nasıl kayboluyorsa, tarihi yapıları yıkılan kentlerin de simaları unutulur, kaybolur. Bir yandan milyarlarca lira harçayarak yapılan arkeolojik kazılarda elde edilen bulgulara dayanıp geçmiş hakkında bilgi edinmeye çalışırken, diğer yandan tarihi yapılarımızı temellerine varıncaya kadar yok ederek gelecek nesilleri kültür mirasından mahkum etmeye kimsenin hakkı yoktur".

Bir önceki sayımızda duyurduğumuz İbrahim Yüksel'in kaleme aldığı "Afyonkarahisar'da Canlanan Tarih" adlı kitabın önsözünden bir alıntıyı sizlerle paylaşmak istedik. Sözlerin sahibi Afyonkarahisar Valisi Muzaffer Dilek.

Afyonkarahisar'dan gelen yeni haberler, geçen sayımızda tanıttığımız kitabın güncelliğini yitirdiğini gösteriyor. Kitapta restorasyonu devam eden projeler arasında gösterilen Tarihi Millet Hamamı'nda yapılan çalışmalar sonlandırılarak, yapının Afyonkarahisarlılar'ın kullanımına hazır olduğunu, Valilikten gelen davet mektubundan büyük bir mutlulukla öğrendik.

Afyonkarahisar Kültür ve Semt Evi olarak kullanıma açılan yapıda, 93 kişilik toplantı salonu, kadınların nakış ve benzeri el işlerini yapacakları özel donanımlı bir oda, el sanatlarının, özellikle mermer-mozaiik kurslarının öğretileceği bir salon, plastik sanatlar ve müzik çalışmaları yapılacak bir salon, çocuk satranç odası, kadın sağlığı hizmetleri için düzenlenmiş bir oda, kadınların sosyal, kültürel ve yaşam becerilerini geliştirmek üzere eğitim alacakları bir bölüm bulunuyor.

Haberler - Alanya Kaybettiklerini Yerine Koymaya Başladı

"Bu kitapçığın kitaplığımızda durdukça değerleneceğini, bir anı niteliği kazanacağını düşünüyoruz. Çünkü yıkıntı haline dönüşmüş tarihi bir evin temsilciliğimiz tarafından restorasyon uygulamasıyla kurtarılması, yeniden yaşam bulması ve kullanılması hem mesleki alanda hem ülkemiz ve kentimiz açısından bize göre oldukça önemlidir."

Mimarlar Odası Alanya Temsilciliği Başkanı Burhan Taneri'nin "Semiha Köseoğlu Evi Oda Hizmet Binası"nın restorasyon öyküsünü anlatan kitapçığın önsözünden aldığımız alıntıda bahsedilenler bizim için de çok önemli... Kamu kuruluşlarının, yerel yönetimlerin ve özel kesimin çalışma ortamı olarak çirkin betonarme binaları tercih

ettiği bir dönemde yaşıyoruz. Bize bu konuda örnek olması gereken kurumlar maalesef yaptıkları uygulamalarla tarihi ve kültürel mirasın korunması çabalarına büyük oranda gölge etmeye devam ediyorlar.

Bu tespiti yaparken olumlu uygulamaları da unutmamak gerekiyor. 2 Şubat 2003'te yapılan Tarihi Kentler Birliği Başkanlık Forumu sonrasında hazırlanan Beypazarı Bildirgesi'nde merkezi ve yerel yönetimlere şu önerilerde bulunulmuştu:

"Merkezi ve yerel yönetimlerin her türlü kamusal hizmetleri için gerekli mekânsal gereksinimlerinin mümkün olduğunca kültür varlığı niteliğindeki binaların değerlendirilmesiyle giderilmesi, bu konuda temel öncelikli hedef olmalıdır. Tüm kurumlar ve sektörler de bu çağrıya katılmalıdır.

Özellikle tarihsel kentlerin belediye başkanları, başkanlık konutu olarak artık apartman dairelerini değil, o kentteki geleneksel yapılardan birini kullanmalıdırlar. Böylece tıpkı "vali konakları" gibi belediye başkanlarının konutları da o yörenin sivil mimarlık kültürünü simgelemeli ve halka örnek ve öncü olmalıdırlar."

Bu bildirgenin yayımlanmasından sonra, Anadolu'dan birçok yerel yönetim çalıştıkları mekanların iyileştirilmesi konusunda projeler ürettiler. Hatta Taşköprü Belediyesi bu konuda ürettiği bir projeyle, TKB'nin 2004 yılı "Tarihi ve Kültürel Mirası Koruma Proje ve Uygulamalarını Özendirme Yarışması"nda özendirme ödülü aldı.

Türkiye'deki tarihi ve kültürel mirasın korunmasında en önemli kurumlardan biri olan Mimarlar Odası'nın bu konuya yaptığı olumlu katkı bu süreci izleyen kişi ve kurumları sevindirmeye devam ediyor. Yukarıda alıntı yaptığımız broşürde, yıkılmakta olan bir evin yeniden hayata kazandırılma öyküsü anlatıyor. Öykünün başrolünde ise Mimarlar Odası Alanya Temsilciliği, ALSAV, Alanya Belediyesi ile birlikte kentlerini, doğası, tarihi ve kültürüyle seven Alanyalılar var.

10 yıl önce geçirdiği yangın sonucunda yıkılma tehlikesiyle karşı karşıya gelen evin bugünkü ev sahipleri ALSAV ve Mimarlar Odası Alanya Temsilciliği. Biraz şaşırtıcı ama sevindirici olan şey ise, Türkiye'deki Mimarlar Odası temsilcilikleri arasında ilk defa Alanya Temsilciliği'nin tarihi eser niteliğinde bir yapıda görev yapacak olması...

Bir başka önemli nokta ise eski eser restorasyonlarında kullanımına çok da alışık olmadığımız modern malzemelerin, geleneksel yöntemlerle beraber kullanılması... Taş, çelik ve ahşap bir arada kullanılarak hem zamandan tasarruf edilmiş hem daha az yapı malzemesi kullanılarak çevreci bir yaklaşım sergilenmiş. Aynı zamanda da bölgenin geleneksel duvar yapım tekniği olan "bağdadi" tekniğinden de vazgeçilmemiş...

Emeği geçen herkese TKB Ailesi olarak teşekkürlerimizi sunarız...

Haberler - Birgi Kent Kitaplığı'nın İlk Kitabı Çıktı:

BİRGİ: COĞRAFYASI, HALK BİLGİSİ, TARİHÇESİ, TARİHİ YERLERİ

ÇEKÜL Vakfı'nın 8 yıldır sürdürdüğü 7 Bölge 7 Kent Projesi'nin Ege Bölgesi temsilcisi İzmir, Birgi'de kurulan Birgi Kent Kitaplığı'nın ilk yayını çıktı. ÇEKÜL Vakfı Yüksek Danışma Kurulu Üyesi Behiç Galip Yavuz'un ilk kez 1986'da yayımladığı Birgi: Coğrafyası, Halk Bilgisi, Tarihçesi, Tarihi Yerleri isimli kitabın üçüncü baskısı yapıldı.

Kitabın ilk bölümü, Coğrafi Çevre: Birgi'nin konumunu, nüfusundan oradaki resmi kurumlara kadar anlatılıyor. Halk Bilgisi bölümünde, düğün geleneklerinden manilere kadar pek çok ögeye değiniliyor. Daha sonra yazar, Birgi şiiirleriyle, yörenin Osmanlı Dönemi'nde yetiştirdiği İmam-ı Birgivi Mehmet Efendi'nin hayatına yer veriyor. Birgi tarihi, eski zamanlarda Birgi'ye verilen adlar ve kentin tarihi yerleri kitabın son bölümleri. Zengin bir içeriği olan bu kitabın geniş de bir kaynakçası var. Fotoğraflar da kitabın içeriğini tamamlıyor.

Birgi'yi merak edenlere de özel olarak araştıranlara da temel kaynak niteliğinde olan bu kitabı, yazarı "Çevre ve kültür varlıklarımızın korunması ve tanınması uğrunda yıllardır büyük uğraşlar vermiş değerli insanlarımızın yüce anılarına" adıyor.

Kitabın Adı: "Birgi: Coğrafyası, Halk Bilgisi, Tarihçesi, Tarihi Yerleri"

Yazarı: Behiç Galip Yavuz

Sayfa Sayısı: 220

İsteme Adresi:

Birgi Belediyesi, P.K. 35775 Birgi/Ödemiş/İZMİR

Tel: 232 531 50 04

E-posta: birgibld@hotmail.com

Haberler - Koruma Sempozyumu Diyarbakır'da Yapıldı

TMMOB Şehir Plancıları Odası'nın Kent Planlama ve Koruma Etkinlikleri kapsamında, 24-26 Kasım 2005 tarihleri arasında Diyarbakır'da düzenlediği "Koruma Sempozyumu"na ÇEKÜL Vakfı'ndan da katılım oldu. Prof. Dr. Gönül Tankut'un da anıldığı sempozyumda, yeni yasal düzenlemelerin tanımladığı sorumluluk ve araçlar hakkında bilgilendirme, yürütücü-uygulayıcı idareler açısından deneyimlerin paylaşılması, akademik yaklaşımları uygulama boyutları ile birlikte yeniden düşünme ve teknik adamların donanımlarının zenginleşmesi konuları tartışıldı.

Açılış konuşmalarına katılmayan Vakıf Başkanımız Prof. Dr. Metin Sözen'in mesajını mimar Gökhan Kılınçkiran okudu.

Şehir plancısı A. Faruk Göksu, "Yeni Yasal Düzenlemeler; Modeller ve Araçlar" konulu oturumda, "İmar Hakları Transfer Kavramı ve Yeni Yasada Taşınmaz Hak Aktarımı Uygulama Aracının Değerlendirilmesi" başlıklı bir bildiri sundu. Bu oturumun ardından, ÇEKÜL Güneydoğu Anadolu Bölge Koordinatörü arkeolog Nevin Soyukaya ise "Tarihi Kentler Birliği ve ÇEKÜL Etkinlikleri" başlığıyla bölgede on seneyi aşkın bir süredir yürütülen çalışmaların bir özetini yaptı.

"Tarihi, Kültürel ve Doğal Mirasın Korunması ve Planlama" başlıklı oturumda ise GAP Bölgesi'nde Kültürel Miras Geliştirme Programı'nın proje koordinatörü Gökhan Menteş söz aldı. Bilindiği gibi iki yıldır GAP Bölgesi'nde sürdürülen programın yürütücülüğünü yapan konsorsiyumun başkanlığını ÇEKÜL Vakfı yapıyor.

Haberler - İvriz Havzası Ağaçlandırılıyor

Anadolu'nun en önemli geçiş noktalarından, Hititlerden bugüne kadar Anadolu'da geçen tüm olaylara tanıklık etmiş Ereğli'den iyi haberler geliyor. Hemen belirtelim bahsettiğimiz Ereğli, Konya Ereğlisi...

İstanbul'da yaşayan Ereğlililer'in, doğdukları kent olan Ereğli için uygulamaya koyduğu projeler kutlamaya değer... Ereğlililer doğa ve kültür değerlerinin bir arada korunması için büyük çaba harcıyorlar... Bir yandan Sümerbank Fabrikası olarak kullanılan yapılar topluluğunun yıkılmadan korunarak kentteki kültür-sanat etkinliklerinin merkezi yapılması için uğraşırken, diğer yandan İvriz Barajı çevresindeki 37 hektar alanın ağaçlandırılması için Halkapınar Kaymakamlığı ve Halkapınar Belediyesi ile işbirliği yapıyorlar.

10-11 Kasım 2005 tarihlerinde Ereğli'ye bağlı bir ilçe olan Halkapınar'da (eski adıyla Zanapa) İstanbul Ereğlililer Derneği Başkanı Dr. Akif Bektemur, Halkapınar Kaymakamı Ertuğrul Öztürk ve Halkapınar Belediye Başkanı Hüseyin Mülazimoğlu'nun ev sahipliğiyle bölgedeki tüm doğaseverlerin katıldığı bir dikim şenliği gerçekleştirildi. İki gün içinde 16 farklı cinsten 4500 fidan doğayla buluşturuldu. Dikim mevsimi sonuna kadar bu sayının 6000'i bulması bekleniyor. Bu çalışmanın en önemli başarısının, doğdukları kent için bir şeyler yapma gereksinimi duyan bir grup gönüllü insanın, sivil bir oluşum içinde, zor gibi gözükken işleri kolaylıkla yapılabileceğinin kanıtlanması olduğunu düşünüyoruz.

Bir başka güzel haber ise, yine İstanbul Ereğlililer Derneği'nin girişimleriyle Konya Ereğlisi ve Halkapınar belediyelerinin Tarihi Kentler Birliği'ne başvuru yapacak olmaları... Belediye meclislerinden karar çıkartan iki belediye TKB üye olmak için gerekli belgelerin hazırlıklarını yapmışlar. Ereğlililer, 2006'da içinde yapılması planlanan, özellikle kent merkezi içindeki, kültürel mirasın koruma çalışmalarında TKB'nin önemli katkılar sağlayacağını düşünüyorlar.

Haberi, dikim şenliği sırasında duyulanıp, bu tip çalışmaların tüm Anadolu'da yaygınlaşmasını, Anadolu ağızıyla ifade etmeye çalışan bir öğretmenimizden alıntı yaprak sonlandıralım... "Umarım bize, tipide iz açan tekeler deyimini hatırlatan bu tip çalışmalar çoğalır..."

Katkısı olan herkese teşekkürler...

Haberler - Giresun Kendini Tartıştı...

"Giresun Valiliği-Giresun Belediyesi-Giresun Mimarlar Odası'nın Dünya Mimarlar Birliği'nin Mimarlık Günü nedeniyle düzenlediği "Kültürel Varlıklar" başlıklı toplantı, Ekim ayının ilk günü Giresun'da gerçekleşti. Giresun Valisi Şükrü Kocatepe, Vali Yardımcısı Muammer Aksoy, Belediye Başkanı Hurşit Yüksel, Mimarlar Odası Giresun Şube Başkanı Gürbay Yüksel'in değerli katkılarıyla başarıyla sonuçlanan toplantı, güncel konuların, bölgenin ve Giresun'un temel sorunlarının irdelenmesine neden oldu. Yetkililerin ve izleyicilerin aralıksız gün boyunca yaptıkları konuşmalar ve tartışmalar, kentte farklı bir ortamın yaratılmasını sağladı.

ÇEKÜL Vakfı Başkanı Prof. Dr. Metin Sözen'in yönettiği panelde Prof. Dr. Zekai Görgülü kapsamlı bir biçimde "Kentleşme Sorunları ve Kentsel Dönüşüm" üzerinde durdu, yanlış anlamalara neden olacak tüm noktalara açıklık getirmeye çalıştı. Daha sonra sorulan sorulardan da anlaşıldığı gibi, bu konunun sürekli gündemde tutulmasının gerekliliği ortaya çıktı.

Prof. Dr. Cengiz Eruzun, özellikle yıllardır üzerinde yoğunlaştığı Doğu Karadeniz Bölgesi'nin olanaklarının günümüz ortamında değerlendirme şansının ne noktalarda toplandığı konusunu tartışmaya açtı. Sorunların çözümünün hangi koşullara bağlı olduğunu somutlamaya, sağlıksız yapılaşmanın, sahil yolunun yarattığı dönüşü olmayan sorunların bu aşamadan sonra iyileştirme olanağının hangi noktalarda düğümlendiğini belirlemeye çalıştı.

Doç. Dr. Ayhan Usta ise, Doğu Karadeniz Bölgesi'ndeki kentleşme sorunlarının, üniversiteler ve sivil toplum örgütleriyle saptanması-düze çıkarılmasında tıkanma noktalarının belirlenmesinde izlenecek yollar konusuna açıklık getirmeye çalıştı ve bugüne kadar yapılan çalışmaların niteliği üzerinde durdu, Karadeniz Teknik Üniversitesi olarak her türlü desteğe hazır olduklarını açıkladı.

Konuşmaların ve tartışmaların genel bir değerlendirmesini yapan Prof. Dr. Metin Sözen, bu konulardaki örgütlenme çabalarının ışığında gelinen noktanın Doğu Karadeniz Bölgesi için bir dizi çözümü içerdiğini, ancak bu bölgenin bu süreçte tutuk davrandığını, sağlıklı birtelikeliklerde geç kaldığını belirtti.

Daha sonra Prof. Dr. Zekai Görgülü ile birlikte katıldığı yerel televizyonlarda da, artık Giresun'un farklı yoğunlukta çabaların içinde olmasının gerektiğini vurguladı. "Giresun Kalesi" ve "Zeytinlik Mahallesi"nde yapılan görüşmelerde, Giresun'un duyarlı hemşerilerinin de dayanışmaya dayalı yeni yaklaşımları beklediğini belirtti.

ÇEKÜL Vakfı Giresun Temsilcisi mimar Uğur Karaibrahimoğlu'nun düzenlediği genişletilmiş son toplantıda ise, "Samsun-Ordu-Giresun-Trabzon-Rize-Artvin" valileri, belediye başkanları, sivil toplum örgütleriyle "Doğu Karadeniz Havzası Kalkınma Birliği" oluşturma konusu tartışıldı. Bu konuda İçişleri Bakanlığının düzenlediği yeni tüzük örneğinin Mimarlar Odası Şube Başkanı Gürbay Yüksel tarafından incelenerek ilk adımların atılması, başta ÇEKÜL Vakfı olmak üzere değişik kurum-kuruluş-kişilerle daha yakın ilişki içinde olunması, ortak istek olarak belirlendi.

Haberler - Kelkit Havzası Kalkınma Birliği Tüzük Toplantısı Bir Dizi Kararla Sonuçlandı...

3 Ekim günü Tokat'ta toplanan "Kelkit Havzası Kalkınma Birliği", tüzük değişikliği başta olmak üzere 2006 yılına yönelik bir dizi karar da üretti. Tokat Valisi Ayhan Nasuhbeyoğlu başkanlığında toplanan birlik üyeleri, yapılan sunumun ışığında değişik alanlarda kısa sürede alınan yolu büyük bir başarı olarak nitelediler ve bu doğrultuda yeni atılımlara olanak sağlamak üzere temel başlıkları belirlediler. Tüzük değişikliğine uygun olarak, ÇEKÜL Vakfı önderliğinde kurulan "Kelkit Platformu"nun konularında uzman üyelerinin de Birlik içinde değerlendirilmesi karara bağlandı. Seçimlerin ardından toplanan Birlik Encümeni ise, öncelikle iletişim ağının güçlendirilmesi, ulusal ve uluslar arası tanıtım çalışmalarının hızlandırılması, Türkiye'de örnek kuruluş niteliğine ulaşıldığından, diğer oluşumlara da destek verilmesi uygun görüldü.

Daha sonra, toplantıya katılan vali ve belediye başkanları, Danışma Kurulu Başkanı Prof. Dr. Metin Sözen, kentlerden gelen diğer yetkililer, Tokat'ta sokak iyileştirmelere son örnek olarak "Halit Sokak", "Mevlevihane"yi, Anadolu'nun en özgün yapılarından "Yağıbasan Medresesi"ni, sanat-kültür-tanıtım amaçlı değerlendirilecek "Tokat Bedesteni"ni ve diğer başarılı restorasyon çalışmalarını, Tokat Valisi Ayhan Nasuhbeyoğlu'nun çok yönlü açıklamaları ışığında gezdiler ve kendi kentlerine uzman desteği isteklerini yinelediler.

ÇEKÜL Vakfı Başkanı Prof. Dr. Metin Sözen'in katılımlarıyla gerçekeşen ve bir hafta süren toplantı-inceleme-uygulamaların ardından üç kentte yapılan değerlendirmelerde, 2005 yılı sonuna kadar takvime bağlanan uygulamaların tamamlanması, 2006 hedeflerinin gerçekeşmesi için önerilen proje-uygulama-tanıtım çalışmalarının İstanbul bağlantılı ve eşgüdüm içinde sürdürülmesi, belirli aralıklarla akışın irdelenmesi uygun görülmüş, bu deneyimlerin diğer kentlere de aktarılması için program geliştirilmesi önerilmiştir.

Haberler - Gümüşhane Kent Atölyeleri Projesi İlk Mezunlarını Verdi

İşKUR ve Avrupa Birliği'nin desteğiyle, "Aktif İşgücü Programları Yeni Fırsatlar Hibe Programı" kapsamında, Gümüşhane Valiliği'ne bağlı Gümüşhane Merkez ve Köylerine Hizmet Götürme, Çevre, Kültür ve Turizm Birliği (Çevre, Kültür ve Turizm Birliği), Gümüşhane Sanayi ve Ticaret Odası (GSTO) ve ÇEKÜL Vakfı'nın Gümüşhane'de kurdukları "Kent Atölyeleri" ilk mezunlarını verdi.

ÇEKÜL Vakfı'nın "Barışan Kentler" programının uygulamalarından olan "Kent Atölyeleri" projesinin amacı, Gümüşhane'de nitelikli ve sürdürülebilir meslek sahibi olmak isteyenleri, özellikle koruma amaçlı inşaat sektöründe, ihtiyaç duyulan restorasyon, bakım-onarım, güçlendirme vb gibi konularda nitelikli işgücü olarak yetiştirmek ve yetişen işgücünün yerel işgücü piyasa koşulları içinde istihdam edilmelerini sağlamaktır.

Bu amaca yönelik olarak, yerel projelerde istihdam edilmek üzere nitelikli işgücü sahibi olmak isteyenler Gümüşhane Kent Atölyeleri'nde, özellikle yerel ustaların da katılımı ile

- o Ağaç Oymacılığı, Mobilya ve Doğramacılık Meslek Dalı Eğitimi, (Ahşap İşleri)
- o Taş Duvar Meslek Dalı Eğitimi, (Taş İşleri)
- o Metal İşleme Teknikleri ve Kaynakçılık, İnşaat Demirciliği Eğitimi, (Demir İşleri)
- o Boya ve Yüzey Hazırlama, Döşeme Duvar Kaplamacılığı Meslek Dalları Eğitimi, (Bakım-Onarım İşleri),

konularında eğitim gördüler.

105 mezun, 10 ay süren eğitim sürecinin ardından 20 Ocak 2005 günü sertifikalarını Gümüşhane Valisi Veysel Dalmaz'ın ev sahipliğinde gerçekeşen bir törenle aldılar. Törende ÇEKÜL Vakfı Başkanı ve TKB Danışma Kurulu Başkanı Prof. Dr. Metin Sözen de bir konuşma yaptı. ÇEKÜL Vakfı Yüksek Danışma Kurulu Üyesi A. Faruk

Göksu'nun da katıldığı törende, Gümüşhane'de pilot çalışma olarak başarıyla kurulup uygulanan Kent Atölyeleri'nin 2006 yılında ÇEKÜL tarafından tüm Anadolu kentlerine yayılmasının planlandığı belirtilerek, bu konuda TKB'ye üye belediyelerden destek istendi.

Mezunların "Gümüşhane Stratejik Proje Ortaklığı" tarafından geliştirilecek "Süleymaniye Mahalle Yenileme Projesi" ve İl Özel İdaresi'nin konak restorasyon projelerinde istihdam edilmeleri planlanıyor.

Haberler - Manisa ve Kula'dan İyi Haberler Var

ÇEKÜL Vakfı yetkilileri, 15 Aralık 2005 tarihinde, tarihsel ve kültürel değerlerin korunması çabalarıyla Anadolu'ya örnek olmaya başlayan Manisa ve Kula'daydı

Aslında bu iki önemli kenti, bizler kadar sizler de tanıyorsunuz. Manisa ve Kula Tarihi Kentler Birliği'nin üyeleri... Hatta TKB'nin kuruluş aşamalarında canla başla çalışan kurucu üyelerden... Bu kentler "doğa ve kültürle varız" sloganıyla hareket eden, "kamu-yerel-sivil-özel" kesimin ayakta dik durmayı başarabilmiş güçlerinin yaşadığı kentler...

İsterseniz biraz yakın geçmişlerine bakalım Kula'dan başlayarak... 26 Ağustos 2003 yılında tarihi ve kültürel mirasa tutkun yüzlerce kişi, dönemin belediye başkanı Selim Aşkın'ın ev sahipliğinde, Kula'nın rengarenk badanalı sokaklarını doldurmuştu... Betonlaşmaya ve yozlaşan kentlere karşı yapılmış geniş katılımlı sivil bir yürüyüşü bu...

Bu yürüyüşe katılan yığınlar, aynı tarihte İzmir'de toplanarak, Cumhurbaşkanı Ahmet Necdet Sezer'in de katılımıyla İzmir Bildirgesi'nin altına imza attılar. Bildirgenin maddelerinden biri de geleneksel çarşılarımızla ilgiliydi...

"Geleneksel Çarşıları Yaşatan Bir Planlama:

Planlamada ve kentsel gelişme politikalarının planlamaya da yön verecek özde belirlenmesinde, yukarıda sorgulanan süreç dikkate alınarak tarihi dokuların yaşatılmasını sağlayıcı önlemler alınırken, özellikle "tarihi çarşılar, arastalar, geleneksel ticaret merkezleri ve pazar yerlerinin" de özgün kentsel değerler olarak varlıklarının ve etkinliklerinin sürdürülebilmesi için; bu tür alanlara rakip oluşturacak ve aynı alanların çekiciliğini, önemini, müşteri potansiyelini azaltacak "süper market- mega alışveriş merkezleri" vb. gibi işlevlerin, aynı tarihsel merkezleri etkilemeyecek bölgelerde ve olabildiğince kent merkezleri dışında konumlanmalarına özen gösterilmelidir."

ÇARŞILAR KENTLERİN ORTAK AKLIDIR

İki yıl önce imzalanan bildirgenin çarşılar maddesinden alınan güçle, alan gezisinin ilk gününde Manisa Valisi Orhan Işın, Manisa Belediye Başkanı Bülent Kar, ÇEKÜL Manisa Temsilcisi Zafer Ünal ile beraber Manisa'nın çarşı, bedesten ve han aksındaki yapılar gezildi, "kent tarihi müzesi" yapılmasına karar verilen TEKEL Binası'nda incelemelerde bulunuldu. El sanatları merkezi olarak kullanılması planlanan eski Askeri Hastane'yi görüldü.

Tüm bunlar içinde en etkileyici şey, çarşının diğer Anadolu kentlerinin aksine, ticari önemini yitmediğini, insanlarla dolup taşıdığını görmek oldu. Her ne kadar mimari kimliğinden uzaklaşmış olsa da, çarşının küçük dükkanları ve bedestende yapılacak basit onarım, cephe iyileştirmeleriyle hak ettiği öneme, çok küçük bütçelerle ulaşabileceği gözlemlendi.

YANIK TAŞLAR ÜLKESİ KULA

Aynı gün, yukarıda uzunca bahsettiğimiz Kula'da, aynı zamanda ÇEKÜL Kula Temsilcisi Nadir Yağlı'nın dergimizin ikinci sayısında yayımlanan makalesinin başlığı da olan "yanık taşlar ülkesi"ndeydik. ÇEKÜL'ün ve TKB'nin eski dostları olan Nadir Yağlı ve Selim Aşkın'la beraber, Kula Kaymakamı Mehmet Yüce ve Kula Belediye Başkanı Halil Gülcü'nün izinden Kula tekrar gezildi. Kula Belediyesi'nin İŞKUR'dan aldığı destekle açtığı "A.İ.P.P. Restorasyon Tekstil Mesleki Eğitim Merkezi"nde üretilen nitelikli ürünleri incelendi.

Haberler - Taşın Belleği Mardin Kitabı Kitapçılarda

UNESCO'nun Dünya Mirası Listesi'ne girmeye hazırlanan Mardin kenti ile ilgili yayınlar gün geçtikçe artıyor. 2005 yılının son aylarında Yapı Kredi Kültür Sanat Yayıncılık tarafından yayımlanan "Taşın Belleği Mardin" kitabı bugüne kadar kent hakkında hazırlanmış en kapsamlı kitaplardan biri olmaya aday.

Tarihöncesi çağlardan günümüze kadar Mardin'i pek çok değişik bakış açısından inceleyen kitapta Metin Sözen, Hayat Erkanal, Metin Ahunbay, Işın Demirkent, Abdüsselam Uluçam, Necdet Sakaoğlu, Ara Altun, E. Füsün Alioğlu, Berrin Alper, Nevin Soyukaya, Meral Halifeoğlu, Neslihan Dalkılıç, Abdurrahim Özmen, Gabriyel Akyüz, İ. Gürşen Kafkas, Melih Duygulu, Bedii Ensari, Haluk Eldem, Murathan Mungan, Mustafa Armağan, Azad Ziya Eren, Kenan Mortan, Osman S. Arolat ve A. Faruk Göksu'ya ait makalelere yer verilmiş.

Yapı Kredi Yayınları'nın "şehir monografileri" başlığı altında yayımladığı seride, Taşın Belleği Mardin kitabından önce Adana, Ankara, Balıkesir, Bursa, Diyarbakır, Edirne, İstanbul, Konya, Mersin, Trabzon, Urfa kentleri ele alınmıştı.

Haberler - Sakarya/Düzce/Bolu Toplantıları Ortak Çalışma Ortamını Güçlendirdi...

"Batı Karadeniz Havzası Kalkınma Birliği" oluşturulması yolunda başlatılan çalışmalarının ikinci aşaması, Sakarya-Düzce-Bolu'da, 13-14 Ekim tarihleri arasında yapılan bir dizi toplantılarla gerçekleşti. Prof. Dr. Metin Sözen, şehir plancısı A. Faruk Göksu, mimar Ayça Gençaydın'ın katıldığı toplantılarda ÇEKÜL Vakfı üyeleri, geçmiş deneyimlerini, bu bölgedeki girişimlerini aktardılar, önerilerde bulundular.

Safranbolu'da yapılan ilk toplantıda, Sakarya-Düzce-Bolu- Karabük-Kastamonu-Zonguldak-Bartın valiliklerinin, ilgili belediyelerin oluşturacağı "Batı Karadeniz Havzası Kalkınma Birliği'ne, Sakarya-İzzet Baysal-Karaelmas üniversitelerinin bilimsel katkılarının sağlanması da kararlaştırılmıştı.

Bu doğrultuda, "Kelkit Havzası Kalkınma Birliği" genel sekreteri Adnan Şahin, ilgili belediyeleri bilgilendirmek amacıyla Safranbolu'da yaptığı toplantılarda, İçişleri Bakanlığı'nın hazırladığı yeni tüzüğün beklenmesi, bu süre içinde gerekli ana hedeflerin belirlenmesi önerisi uygun bulunmuştu.

TARAKLI

Sakarya Valisi Nuri Okutan, vali yardımcısı Suphi Olcay, ilgili birimlerin yöneticileri, Geyve-Taraklı kaymakamları ve belediye başkanlarıyla alanda yapılan çalışmalarda, saptanan hedeflere uygun yerleşmelerin, doğal-kültürel değerlerin odaklandığı öncelikli noktaların saptanmasına çalışılmış, bu açıdan özelliklerini yitirmemiş "Saraçlı Köyü" doğa ve kültür turizmi için örnek yerleşme olarak seçilmiştir.

1975 yılında Safranbolu'da tartışmaya açılan, 1990 yılında ÇEKÜL Vakfı'nın "İpekyolu Kültür yolu" başlığı altında başlattığı, bu yıl Kültür ve Turizm Bakanlığı'nın bir dizi toplantılarla yaşama geçirmeye çalıştığı uzun erimli çok boyutlu çalışmaların önemli merkezlerden biri olan Taraklı'da, yerleşmenin tümünün geleceğe sağlıklı aktarılması konusunda ilk adımlar atılmış bulunmaktadır.

Sakarya Valisi Nuri Okutan'ın kararlı yaklaşımı, Taraklı Kaymakamı Süleyman Ovalı, Belediye Başkanı Tacettin Özkaraman'ın gerekli donatı için yaptıkları hazırlıklar dikkate alınarak, öncelikle "Tarihi Kentler Birliği'nin proje desteğiyle geleneksel dokunun yoğunlaştığı alanın tasarlanarak uygulamaların bu noktadan başlatılması

önerilmiştir. Kültür ve Turizm Bakanlığı'nın kent bütünün korunması kararının hemen ardından, valiliğin iki noktada onarım-işlevlendirme çalışmalarının ilk örneklerini yaşama geçirerek dokunun korunmasını sağlaması ortak düşünce olarak belirlenmiştir. Bu arada geleneksel çarşıda başlamış olan iyileştirme girişiminin de desteklenmesi uygun görülmüştür.

Mülkiyet sorununun çözülmesinin ardından büyük bir bölümünü koruyan "Hacı Atıf Hanı"nın konaklamayı da içerecek işlevlerle donatılarak Taraklı'nın çarşı ve konut bölgelerinin bütünleştirilmesi, bu hedefler doğrultusunda kurulan "Taraklı Restorasyon Atölyesi"nin güçlendirilerek onarımların kuram ve kurallarına uygun sürdürülmesinin sağlanması karara bağlanmıştır.

ÇEKÜL Vakfı'nın destekleri, yüksek mimar restoratör Metin Keskin'in özverili çabalarıyla Sakarya Valiliği tarafından onarılan "Halk Eğitim Merkezi" binasında karşılaşılan sorunların aşılması yolunda yasaların öngördüğü birimlerin, programı belirlenerek kurulması da karara dönüştürülmüştür.

Son olarak, saptanan öncelikler doğrultusunda, Kültür ve Turizm Bakanlığı-Sakarya Valiliği-ÇEKÜL Vakfı işbirliğiyle, il bütününü içeren 2006 programının zaman yitirilmeden uygulamaya dönüştürülmesi yolunda bir dizi etkinliğin takvime bağlanması uygun bulunmuştur.

DÜZCE

Toplantıların ikinci aşaması Düzce'de, Düzce Valisi Halil Nimetoğlu, Belediye Başkanı Mehmet Keleş ve diğer yetkililerle yapılan görüşmelerde, "Batı Karadeniz Kalkınma Birliği"nin yeni koşullara uygun olarak zaman yitirilmeden oluşturulmasına, doğa severlerin çeşitlilik içinde farklı noktalardan ilgisini çekebilecek köylerin seçilerek işlevlendirilmesine, "İpekyolu Kültür yolu" projesi doğrultusunda çalışmaların başlatılmasına karar verilmiş, ÇEKÜL Vakfı'ndan bu konularda Düzce'de de destek ve bilgi akışını sağlaması istenmiştir.

BOLU

Bolu Valisi Ali Serindağ'ın, il ve ilçe yetkilileri, sivil toplum üyelerini bir araya getiren geniş katılımlı toplantısında oluşturduğu gündeme uygun olarak ilk üzerinde durulan konu "Batı Karadeniz Havzası Kalkınma Birliği" olmuş, Prof. Dr. Metin Sözen gelişen yeni kavramlar, birliktelikler ışığında Kelkit, Yukarı Fırat, Küçük Menderes ve diğer havza çalışmalarında izlenen yolu ve kısa sürede ulaşılan noktaları açıklamış, yıllar önce ÇEKÜL Vakfı'nın Bolu'da bu konuda denediği yöntemin zaman yitirilmeden tartışmaya açılarak yinelenmesini istemiştir.

ÇEKÜL Vakfı üyesi şehir plancısı A. Faruk Göksu, başta Kültür ve Turizm Bakanlığı olmak üzere ilgili bakanlıklarla ilgili yasa ve yönetmelikler üzerinde durmuş, getirdiği olanakları açıklamış, bu konuda yerel yöneticilerin önceliklerinin hangi noktalarda yoğunlaşması gerektiğini örneklerle belirtmiştir. Ayrıca "kentsel dönüşümü" doğru okumanın doğru uygulamanın hangi süreci gerektirdiğini de örneklerle açıklamış, bu konudaki sorulara verdiği cevaplarla, toplantının amacına ulaşmasına katkıda bulunmuştur.

Benzer biçimde soruları cevaplandıran Prof. Dr. Metin Sözen, bu bölgede yarım yüzyıla ulaşan ilgisinin ışığında yeni örgütlenmelerin, gündeme getirilen başlıkların başarıya ulaşması için ortak çabaların geleneğe dönüşmesinin kaçınılmaz yol olduğunu, Bolu'nun birikimli kadrolarının artık somut sonuçlara yönelmeleri gerektiğini belirtmiş, örnek olarak belediye başkanlığının geleneksel "çarşısı", kimliğini yitirmemiş bir "sokağı", değişik işlevler için değerlendirilecek "konakları" ele alarak olayı başlatmasının, kent için büyük bir değişimin işareti olarak gördüğünü, Belediye Başkanı Alaaddin Yılmaz ise, bu konuda çalışmaların ilerlediğini belirtmiştir.

Bolu Valisi Ali Serindağ, ana başlıkların ve tartışmaların sonuçlarını değerlendirerek, Bolu'nun havza içindeki özel konumunun güçlendirilmesi nedenlerini açıklayarak, Bolu için tüm kurum-kuruluş-kişilere düşen sorumlulukları belirterek, diğer iki toplantının Mudurnu ve Göynük'te yerinde yapılacağını duyurmuştur.

Mudurnu Kaymakamı Suat Yıldız, Belediye Başkanı Metin Soygör ve Bolu'dan gelen yetkililerle Mudurnu'da yapılan toplantıda, uygulamalar yakından incelenerek sonuçlara dönük görüşler alınmış, bütününü içerek bir akış planının gerekliliği üzerinde durulmuştur. Mudurnu'nun kısa sürede ulaştığı yeni ortam yetkililer tarafından umut verici bir başlangıç olarak nitelenmiştir. Bu konuda 1975 yılından beri geçirilen süreci ve izlenen yolu deneyimlerine dayanarak değerlendiren Prof. Dr. Metin Sözen, geçmişte olduğu gibi ÇEKÜL Vakfı'nın desteklerinin kesintisiz süreceğini belirtmiştir.

GÖYNÜK

Göynük Kaymakamı Faruk Bekarlar, Belediye Başkanı Abdülkadir Yılman ile birlikte Göynük'e geçen yetkililer, bitirilen çalışmaları yerinde görerek kısa sürede kentin değişen kimliğine katkı sağlayanları kutlamışlar, 2006 hedefleri konusunda bilgi almışlardır. Bu arada yeni hükümet konağı bitince tarihi binanın "Kent Tarihi Müzesi ve

Arşivi", "Etnografya Müzesi", bir geleneksel konutun "Çevre Kültür Evi", eğitime ve üretime uygun bir yapının da "Kent Atölyesi" olması konusunda ortak görüşe ulaşmışlardır.

Toplantılarda alınan kararları, ortak çalışma ortamının sağlanması konusundaki önerileri içeren bir raporun ÇEKÜL Vakfı tarafından hazırlanarak ilgililere gönderilmesi isteği Vakıf yetkilileri tarafından olumlu karşılanmış, bu konuda işbirliğini güçlendirmek için taraflardan oluşacak bir birim oluşturulması uygun görülmüştür.

Haberler - Uşak'ta Kuyumcular Çarşısı'nı Canlandıran İmece Devam Ediyor

ÇEKÜL Vakfı 16 Aralık 2005 Cuma günü Uşak'taydı. Uşak'ın ÇEKÜL ve TKB ailesi için ayrı bir önemi var. Tarihi Kentler Birliği'nin kuruluşunda büyük emekleri olan, ÇEKÜL ve TKB'nin Danışma Kurulu üyesi ve İçişleri Bakanlığı Mahalli İdareler eski Genel Müdürü Kayhan Kavas çok kısa bir süre önce Uşak'a Vali olarak atanmıştı. Aslında bizlerin Uşak'a olan ilgisi, emekli olan bir önceki Vali Ali Fuat Güven döneminden bu yana kesintisiz sürmekteydi. Belediye ve Valiliğin ortaklaşa olarak geleneksel çarşı ve çevresinde yaptıkları "Uşak Tarihi Meydanı ve Çevresinin Geri Kazanımı Projesi" 2005 yılında Tarihi Kentler Birliği'nin "Tarihi ve Kültürel Mirası Koruma Proje ve Uygulamalarını Özendirme yarışmasında "özendirme ödülü" kazandı.

Uşak'ta geniş katılımlı toplantılarla, kentin geleceğiyle ilgili fikirler tartışıldı. Kentin planlaması, iletişim ve tanıtım stratejileriyle ilgili olarak sunumlar yapıldı... Toplantıların ardından bir "müze parkı"na dönüştürülmesi planlanan Gar Binası ve etrafındaki yapılar gezildi. ÇEKÜL Vakfı Temsilcisi Vedat Özen'in kendi olanaklarıyla satın alıp, çizimlerini yaptığı ve restorasyonuna başladığı evi görmek bizleri en az gar binalarının ihtişamı kadar etkiledi.